

**HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA
NACIONALNI KATEHETSKI URED**

**PLAN I PROGRAM KATOLIČKOGA
VJERONAUKA ZA TROGODIŠNJE SREDNJE
ŠKOLE**

ZAGREB, 2014.

UVOD

Polazišta Plana i programa

Izrada Plana i programa katoličkoga vjeronauka za trogodišnje srednje škole koji vodi računa o mladima te dobi, društvenim, kulturnim i školskim okolnostima u kojima žive, njihovim životnim i učevnim potrebama i očekivanjima zahtjevan je zadatak koji traži prilagodbu ritma učenja specifičnoj situaciji tih mladih s jedne strane te adekvatno promicanje njihova cjelovitog, pa tako i religioznog i općeobrazovnog razvoja s druge strane. Vodeći računa o svrsi školskog vjeronauka, ciljevima vjerskog odgoja i obrazovanja mladih u trogodišnjim srednjim školama te o prijedlozima vjeroučiteljica i vjeroučitelja koji rade u navedenim strukovnim školama, pri izradi ovog Plana i programa nastojalo se:

- uskladiti nastavne sadržaje, očekivane ishode učenja ili odgojno-obrazovna postignuća te prijedloge za metodičku obradu sadržaja s polazišnom situacijom i psihološkim obilježjima učenika srednjoškolske dobi, njihovim već stečenim religioznim znanjima i iskustvima te razinom njihove općeljudske i vjerničke zrelosti, imajući osobito u vidu hrvatsko društveno, kulturno, crkveno, obiteljsko i školsko ozračje u kojemu ti učenici žive, uče i pripremaju se za život;
- ponuditi tematske cjeline i teme koje u cjelini trogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja čine zaokruženu i skladnu cjelinu te omogućuju kvalificiran susret s kršćanskom porukom kao religioznoodgojnim, kulturnim i životnim poticajem za učenike te dobi. Pritom se promišljanje o važnim životnim i religioznim pitanjima te susret s temeljnim dokumentima i sadržajima kršćanske vjere povezuje s poticajima na ostvarivanje kršćanske zrelosti u toj dobi i pripremanjem za život društvenoj i crkvenoj zajednici, u profesionalnom životu i radu, u braku i obitelji, u suvremenom globaliziranom svijetu;
- potaknuti povezivanje općeljudskog i vjerničkog iskustva, kršćanske vjere i života, vjere i suvremene kulture, radi cjelovita i skladna odgoja i obrazovanja učenika u svim dimenzijama upoznavanja i produbljivanja religioznosti i vjere te njihova značenja za ljudski život;
- strukturirati Plan i program tako da odgovara zahtjevima kurikulumske orijentacije strukovnog obrazovanja u kojoj će vjeronauk zauzeti svoje mjesto u okviru općeobrazovnih predmeta strukovnog kurikuluma;
- dati smjernice za ostvarivanje suvremene nastave na didaktičko-metodičkoj razini, vodeći se načelima cjelovitog i kreativnog učenja i poučavanja, korištenja mogućnosti projektne i terenske nastave, suradničkog učenja te uporabe novih digitalnih medija i medijskih tehnologija.

Katolički vjeronauk pripada općeobrazovnom dijelu trogodišnjih strukovnih kurikuluma (programa) za stjecanje kvalifikacija koje se postižu u okviru trogodišnjeg srednjoškolskog obrazovanja.

Cilj vjeronauka kao školskog predmeta

Cilj je Vjeronauka omogućiti i posredovati učenicima stjecanje znanja, vještina i sposobnosti iz područja vjerskog odgoja i obrazovanja, osobito se usredotočujući na značenje kršćanske vjere za cjeloviti rast i razvoj učenika. Plan i program katoličkoga vjeronauka za trogodišnje srednje škole želi osigurati postizanje navedenog cilja.

Opis predmeta

Katolički vjeronauk u srednjoj školi po svojoj naravi i zadaći teži cjelovitu odgoju, obrazovanju i promicanju ljudske osobe kao pojedinca i člana društvene zajednice. U okviru srednjoškolskog obrazovanja osobito pridonosi ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva iz društveno-humanističkog područja te potiče religiozno i socijalno sazrijevanje učenika. Učenicima omogućuje i pomaže da objektivno i sustavno, u povezanosti s vlastitim pitanjima i suvremenim životnim iskustvom, na osobnoj i zajedničkoj razini, upoznaju i dožive katoličku vjeru, da steknu znanje i razumijevanje njezinih temelja, njezina odnosa prema drugim religijama i svjetonazorima, njezina povijesnog hoda i utjecaja na ljudsko društvo.

Pomaže im da prepoznaju njezin doprinos općeprihvaćenim ljudskim vrednotama, da uočavaju i znaju obrazložiti njezine specifičnosti te da kroz dijalog s vjerskim sadržajima, vrednotama i stavovima i sami postanu humanije osobe. Vjeronauk im, u međupredmetnoj korelaciji sa sadržajima i ciljevima drugih nastavnih predmeta, želi pružiti cjelovitu sliku o njima samima i svijetu u kojemu žive, otvarajući osobito pitanja smisla života koja na obzoru transcendencije i govora o Bogu nalaze svoj dublji odgovor. U tu svrhu školski se vjeronauk, poštujući odgojno-obrazovnu vlastitost i ciljeve pluralne i demokratske škole, sustavno se uobličuje u školski kurikulum kao i drugi nastavni predmeti, čuvajući dakako svoju vjersku, odgojnu i obrazovnu posebnost.

Dok se učenicima, s jedne strane, nastoji pružiti uvid u pitanja smisla i usmjeravanja života te omogućiti cjelovito poznavanje katoličke vjere, njezine tradicije i vjersko-odgojne posebnosti, istodobno im se želi pomoći da razviju vlastite duhovne sposobnosti, etičko-moralnu svijest i moralne vrijednosti, izgrađen kritički odnos prema životu i svijetu. Osim izgradnje vlastite osobnosti i osposobljavanja za život u svijetu, Crkvi i društvu, mlade se želi odgajati za poštovanje i iskreni dijalog s različitim religijama i svjetonazorima, poštujući njihova uvjerenja, stavove i tradicije. U skladu s tom zadaćom, učenici trebaju upoznati različite oblike religioznog govora te kršćanskoga načina izražavanja, osobito katoličkoga, u prvom redu Bibliju i glavne dokumente Crkve.

Katolički vjeronauk u školi ostvaruje i promiče cjelovit odgoj mladih, kako po svom sadržaju i didaktičkim usmjerenjima tako i po svojim odgojno-obrazovnim ciljevima, vodeći se načelom dvostruke vjernosti: *vjernosti Bogu i vjernosti čovjeku*. Zato vjeronauk u srednjoj

školi pomaže učenicima, koji kao pojedinačne ličnosti i osobnosti prolaze kroz odlučujuće razdoblje svoga odrastanja i određenja, da postupno i sustavno upoznaju povijesno-kulturnu stvarnost u kojoj žive, opće etičke i moralne probleme suvremenoga čovjeka i društva te cjelovit nauk, načela i vrednote Katoličke crkve. On im također želi pomoći da postupno oblikuju vlastite spoznaje i osobnu moralnu svijest te da tako postanu osposobljeni za poznavanje i vrednovanje čovjeka i svijeta, povijesnih činjenica, izvora, različitih područja i dimenzija života, različitih vrsta govora i načina religioznog izražavanja.

Katolički vjeronauk u školi, po svom temeljnom sadržaju, odgojnoj i obrazovnoj zadaći, najprije se usredotočuje na osobu Isusa Krista u otajstvu Presvetoga Trojstva. Jednako tako usredotočuje se na povijest spasenja, osobito na Kristovo otkupiteljsko djelo, nauk i tradiciju Katoličke crkve, na njezine povijesne kulturne i umjetničke izričaje, kao i na ukupan prinos kršćanske vjere koji učenike vodi prema njihovoj punoj ljudskoj i kršćanskoj zrelosti. Cilj mu je omogućiti cjelovit i skladan odgoj ljudske osobe koja je sposobna kritički promišljati duhovnu, kršćansku, kulturnu, tradicijsku i ukupnu stvarnost koja je okružuje. Taj cilj omogućuje učeniku da slobodno, svjesno i odgovorno donosi osobnu odluku, oblikuje osobne stavove vjere, da postigne važna životna uvjerenja i moralne vrijednote po kojima može ostvariti miran, radostan i plodan život u ljudskoj i crkvenoj zajednici.

Ishodi učenja u vjeronauku prema jedinicama ishoda učenja

Ishodi učenja su znanja i vještine, te pripadajuća samostalnost i odgovornost koje je osoba stekla učenjem, a koje se dokazuju nakon postupka učenja. *Jedinica ishoda učenja* označava najmanji cjeloviti skup povezanih ishoda učenja.

Vjeronauk u trogodišnjim strukovnim srednjim školama ostvaruje sljedeće obvezne općeobrazovne jedinice ishoda učenja:

1. Religioznost i put religija

Cilj/svrha ove jedinice ishoda učenja jest: Razumjeti religioznost kao bitnu odrednicu povijesti čovjeka i čovječanstva te razvoj religija i fenomenologiju religijskih pravaca danas.

Ishodi učenja ove jedinice su sljedeći:

- a. Navesti temeljna religiozna pitanja o svijetu i životu
- b. Opisati temeljna obilježja religioznosti
- c. Razlikovati prirodne i objavljene religije
- d. Analizirati odrednice velikih svjetskih religija i svjetonazora
- e. Usporediti monoteističke religije: židovstvo, kršćanstvo i islam
- f. Voditi dijalog o religioznim pitanjima uvažavajući različitost

2. Kršćanska objava i vjera

Cilj/svrha ove jedinice ishoda učenja jest: Upoznati izvore kršćanske objave, njezin razvojni put u Starom zavjetu, lik Isusa Krista i njegovo djelo spasenja te značenje za kršćansku vjeru danas.

Ishodi učenja ove jedinice su sljedeći:

- a. Ustanoviti izvore i povijesne etape kršćanske objave
- b. Navesti bitne sadržaje kršćanske objave i načine njezina prenošenja
- c. Raščlaniti proces nastanka Biblije i njezinu strukturu
- d. Otkriti temeljne poruke Svetog pisma i njegovo značenje za kršćanski život
- e. Opisati Isusov povijesni lik i njegovo povijesnospasenjsko značenje kao Sina Božjega
- f. Protumačiti poruku i djelo Isusa Krista te njegovu prisutnost u životu Crkve danas
- g. Analizirati odrednice kršćanske vjere u Kristovo uskrsnuće, život vječni i eshatološko dovršenje
- h. Usporediti osobu Isusa Krista s utemeljiteljima drugih religija

3. Crkva u sadašnjosti i prošlosti

Cilj/svrha ove jedinice ishoda učenja jest: Objasniti etape nastanka i povijesti Crkve te značenje Crkve za vjeru i život kršćana.

Ishodi učenja ove jedinice su sljedeći:

- a. Otkriti povijesne početke i strukturiranje Crkve
- b. Objasniti važnost Crkve za kršćansku vjeru i život
- c. Razmotriti značenje Blažene Djevice Marije kao uzor vjere
- d. Iskazati odnos sakramenata kršćanske inicijacije i pripadnosti Crkvi
- e. Navesti temeljne odrednice susreta Crkve s antičkim svijetom
- f. Analizirati život i djelovanje Crkve u srednjem vijeku
- g. Opisati krize i obnove Crkve u novom vijeku
- h. Ustanoviti zadaće Crkve u suvremenom svijetu
- i. Primijeniti načela ekumenizma

4. Kršćanska antropologija

Cilj/svrha ove jedinice ishoda učenja jest: Upoznati vlastitosti kršćanskog poimanja čovjeka u usporedbi s drugim antropologijama i u odnosu prema osobnom životu.

Ishodi učenja ove jedinice su sljedeći:

- a. Ustanoviti posljedice različitih poimanja čovjeka za konkretni život
- b. Povezati obilježja zrele osobnosti i izbor životnih vrijednosti
- c. Otkriti temelje ljudskog dostojanstva u čovjekovoj stvorenosti na sliku Božju

- d. Prepoznati u Isusu Kristu ideal ostvarenog čovjštva
- e. Objasniti kršćansko poimanje slobode
- f. Usporediti općeljudske i kršćanske vrjednote

5. Kršćansko razumijevanje morala

Cilj/svrha ove jedinice ishoda učenja jest: Upoznati temelje i načela kršćanskog morala te ih primijeniti na područje odnosa prema Bogu, istini, životu, obitelji i ljudskom radu.

Ishodi učenja ove jedinice su sljedeći:

- a. Objasniti značenje savjesti kao kriterija razlučivanja dobra i zla
- b. Razmotriti odnos vjere i morala u Svetom pismu
- c. Ustanoviti odnos evanđeoskog zakona ljubavi i kršćanskog djelovanja
- d. Povezati vjeru i ljubav prema Bogu s njihovim konkretnim izrazima
- e. Navesti odrednice kršćanskog poimanja obitelji
- f. Protumačiti kršćanski stav prema životu i njegovoj zaštiti
- g. Uspostaviti odnos između spoznaje Boga kao istine i života u istini
- h. Izložiti temeljne odrednice kršćanskog pogleda na ljudski rad
- i. Opisati doprinos kršćanske vjere zalaganju za mir u svijetu

6. Kršćanska vjera u suvremenom svijetu

Cilj/svrha ove jedinice ishoda učenja jest: Upoznati različite izazove suvremenoga svijeta koji potiču na novo promišljanje kršćanske vjere, putove dijaloga s drugim religijama i znanostima te doprinos kršćanstva rješavanju globalnih problema.

Ishodi učenja ove jedinice su sljedeći:

- a. Prepoznati promjene odnosa prema religiji i kršćanstvu u suvremenom svijetu
- b. Razlučiti obilježja zrele i prosvijećene od fanatične i manipulativne religioznosti
- c. Ustanoviti specifične razlike između kršćanstva i drugih religija
- d. Primijeniti Kristov put osmišljavanja i prevladavanja patnje na događaje u osobnom životu i svijetu
- e. Razlikovati vjernički i prirodoznanstveni pogled na stvarnost svijeta i čovjeka
- f. Objasniti komplementarnost vjerničkog i znanstvenog pristupa stvarnosti
- g. Otkriti mogućnosti suradnje i specifičnog doprinosa kršćanske vjere rješavanju globalnih problema: ekologije, mira u svijetu, etičkih i bioetičkih pitanja

Struktura Plana i programa i postulati za vjeronaučnu nastavu

Vjeronauk u trogodišnjim srednjim strukovnim školama pokazuje svoju integriranost u općeobrazovni kurikulum trogodišnjeg srednjoškolskog strukovnog obrazovanja prihvaćajući novu strukturu i terminologiju, ali i unoseći bogatstvo svoga dosadašnjeg ciljno-sadržajnog i didaktičko-metodičkog iskustva. Na razini odgojno-obrazovnih ishoda i sadržaja Plan i program vjeronauka u trogodišnjim srednjim školama preuzima okosnicu Plana i programa za četverogodišnje srednje škole, ali pritom nastoji elementarizirati, tj. usredotočiti se na bitne ishodišno-sadržajne elemente i strukture učenja u srednjoškolskom vjeronauku.

Nastavni plan katoličkog vjeronauka određuje ishode učenja prema jedinicima ishoda učenja za svako godišće te navodi tematske cjeline i teme za svako godišće. Nastavni program uz nazive tematskih cjelina i tema donosi i razradu tema, ključne pojmove, odgojno-obrazovna postignuća ili pojedinačne ishode te prijedloge za metodičku obradu.

Sukladno *Ugovoru o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u predškolskim ustanovama* koji je skolpljen 1999. godine između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije, nastava katoličkog vjeronauka u srednjim školama izvodi se dva školska sata tjedno (70 sati godišnje). Budući da se trenutno u većini škola u Republici Hrvatskoj faktično realizira unutar jednog školskog sata tjedno (35 sati godišnje), ovaj Plan i program omogućuje postizanje ishoda učenja i u okviru postojeće satnice.

S obzirom na metode rada, ovaj Plan i program želi potaknuti vjeroučitelje i vjeroučiteljice u trogodišnjim strukovnim srednjim školama na korištenje raznovrsnih nastavnih metoda kao što su metoda razgovora (vođeni ili tematski usmjereni razgovor, učenički razgovor, debata, parlaonica), iznošenje asocijacija, analiza problemskih situacija, metoda pisanja (izvješća, intervjua, eseja), rada na tekstu, interpretacije biblijskih i drugih tekstova, usmenog izlaganja, demonstracije, rada s filmom, rada s glazbom, rada s fotografijama i djelima likovne umjetnosti, igranja uloga, metoda praktičnih radova (izrada maketa, plakata) te korištenje meditativno-molitvenih elemenata, osobito na početku i na kraju sata.

U nastavi neka se redovito kombinira više oblika nastave: uz frontalnu ili čelnu nastavu, tu su dragocjeni oblici rada u skupinama, rada u paru i individualnog rada. Neka se također promiče suradničko, istraživačko i samostalno učenje te učenje putem projekta. U svim tim oblicima učenja i nastave koji uključuju i mentorsku i terensku nastavu nezaobilazna je uloga nastavnika kao onoga koji osmišljava i vodi nastavu, priprema kvalitetne materijale te pomaže i prati učenike u procesima samostalnog i suradničkog učenja.

Elementi praćenja i vrednovanja učenika u vjeronaučnoj nastavi su: znanje, zalaganje, kultura međuosobne komunikacije i stvaralačko izražavanje. Oblici praćenja i vrednovanja raznovrsni su i trebaju obuhvatiti sve navedene elemente te uvažiti specifičnosti kognitivnih stilova svakog učenika. Uz usmenu i pismenu provjeru pitanjima i zadacima vrednuje se također samostalni i skupni praktični rad koji se ostvaruje u obliku projekta, prezentacija,

istraživanja, izrade plakata i postera, pisanja eseja i referata. Za vrednovanje može biti koristan i model mape (portfolio) u koju se prikupljaju najbolji individualni i skupni uraci učenika.

Angažiran i kreativan vjeronauk pozvan je graditi mostove dijaloga i suradnje prema drugim nastavnim predmetima i njihovim pitanjima, tematizirati izazove suvremenog svijeta i kulture u kojoj mladi žive kako bi im pomogao u vlastitom promišljanju, pozicioniranju, suživotu s drugima i odgovornom zauzimanju stavova spram kršćanske vjere i njezina življenja.

NASTAVNI PLAN

PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

A. ISHODI UČENJA PREMA JEDINICAMA ISHODA UČENJA

Religioznost i put religija:

1. Navesti temeljna religiozna pitanja o svijetu i životu
2. Opisati temeljna obilježja religioznosti
3. Razlikovati prirodne i objavljene religije
4. Razmotriti odrednice velikih svjetskih religija i svjetonazora
5. Usporediti monoteističke religije židovstvo, kršćanstvo i islam
6. Prikazati razlike između Isusa Krista i utemeljitelja drugih religija
7. Prepoznati promjene odnosa prema religiji i kršćanstvu u suvremenom svijetu
8. Raspravljati o religioznim pitanjima uvažavajući različitost

Kršćanska objava i vjera:

1. Otkriti temelje ljudskog dostojanstva u čovjekovoj stvorenosti na sliku Božju
2. Navesti izvore, bitne sadržaje i načine prenošenja kršćanske objave
3. Identificirati proces nastanka Biblije i njezinu strukturu
4. Prepoznati temeljne poruke Svetog pisma i njegovo značenje za kršćanski život
5. Opisati Isusov povijesni lik i njegovo povijesnospasenjsko značenje kao Sina Božjega
6. Izložiti poruku i djelo Isusa Krista te njegovu prisutnost u životu Crkve danas

Kršćanska vjera u suvremenom svijetu:

1. Razlikovati vjernički i prirodoznanstveni pogled na stvarnost svijeta i čovjeka
2. Objasniti komplementarnost vjerničkog i znanstvenog pristupa stvarnosti

B. TEMATSKJE CJELINE I TEME (UKUPNO 24 TEME)

I. tematska cjelina: U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA

1. Zašto živimo – u vrtlogu svijeta i života
2. Tko sam ja - vlastitosti ljudske osobe
3. Smisao i besmisao života (životni i religiozni izazovi, patnja, zlo)
4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla - odnos života i smrti

5. Živjeti kao protagonist – životna uporišta

II. tematska cjelina: ČOVJEK - RELIGIOZNO BIĆE

1. Vjera - iskonska ljudska potreba
2. Čovjek je po naravi religiozan
3. Razvoj religije
4. Politeističke religije
5. Monoteističke religije
6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije

III. tematska cjelina: KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO

1. Kršćanska objava i njezino prenošenje
2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji
3. Biblijski govor o Bogu
4. Biblija u životu kršćana

IV. tematska cjelina: ISUS KRIST - VRHUNAC OBJAVE

1. Isus - povijesna osoba
2. Isusov lik i tajna njegove osobe
3. Navještaj kraljevstva Božjega
4. Isusovo otkupiteljsko djelo
5. Isus Krist - pravi Bog i pravi čovjek
6. Tko je Isus Krist za mene - zajedništvo s Kristom

V. tematska cjelina: TAJNA STVARANJA - GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE

1. Prirodnoznanstvena tumačenja nastanka svijeta
2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju – čovjek slika Božja
3. Odnos vjere i prirodnih znanosti

DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

A. ISHODI UČENJA PREMA JEDINICAMA ISHODA UČENJA

Crkva u sadašnjosti i prošlosti:

1. Otkriti povijesne početke i strukturiranje Crkve
2. Objasniti važnost Crkve za kršćansku vjeru i život
3. Razmotriti značenje Blažene Djevice Marije kao uzor vjere
4. Navesti temeljne odrednice susreta Crkve s antičkim svijetom
5. Protumačiti život i djelovanje Crkve u srednjem vijeku
6. Opisati krize i obnove Crkve u novom vijeku
7. Prikazati zadaće Crkve u suvremenom svijetu
8. Primijeniti načela ekumenizma

Kršćanska antropologija:

1. Povezati obilježja zrele osobnosti i izbor životnih vrijednosti
2. Prikazati općeljudske i kršćanske vrjednote
3. Objasniti kršćansko poimanje slobode

Kršćansko shvaćanje morala:

1. Objasniti značenje savjesti kao kriterija razlučivanja dobra i zla

Kršćanska vjera u suvremenom svijetu:

1. Identificirati obilježja zrele i prosvijećene od fanatične i manipulativne religioznosti
2. Izložiti specifične razlike između kršćanstva i drugih religija

B. TEMATSKJE CJELINE I TEMA (UKUPNO 17 TEMA)

I. tematska cjelina: SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST

1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti
2. Ususret drugome - vrijednost prijateljstva i ljubavi
3. U potrazi za vrjednotama – ljudska i kršćanska zrelost

II. tematska cjelina: ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI

1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi
2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnog života i zajedništva
3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje Evanđelja
4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu
5. Marija – uzor vjere i majka Crkve

III. tematska cjelina: ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE

1. Susret s antičkim svijetom – evanđeoska sloboda i mučeništvo
2. Kršćanstvo na hrvatskome jezičnom prostoru u srednjem vijeku
3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola
4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima i razdoblje humanizma
5. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve
6. Crkva u suvremenom svijetu - služiteljica čovjeka i čovječanstva

IV. tematska cjelina: S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE –

MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE

1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva
2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima
3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja

TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

A. ISHODI UČENJA PREMA JEDINICAMA ISHODA UČENJA

Kršćanska antropologija:

1. Predvidjeti posljedice različitih poimanja čovjeka za konkretni život
2. Prepoznati u Isusu Kristu ideal ostvarenog čovječstva

Crkva u sadašnjosti i prošlosti:

1. Iskazati odnos sakramenata inicijacije, služenja i ozdravljenja i pripadnosti Crkvi

Kršćansko razumijevanje morala:

1. Razmotriti odnos vjere i morala u Svetom pismu
2. Prikazati odnos evanđeoskog zakona ljubavi i kršćanskog djelovanja
3. Povezati vjeru i ljubav prema Bogu s njihovim konkretnim izrazima
4. Navesti odrednice kršćanskog poimanja obitelji
5. Protumačiti kršćanski stav prema životu i njegovoj zaštiti
6. Otkriti odnos između spoznaje Boga kao istine i života u istini
7. Izložiti temeljne odrednice kršćanskog pogleda na ljudski rad
8. Opisati doprinos kršćanske vjere zalaganju za mir u svijetu

Kršćanska vjera u suvremenom svijetu:

1. Primijeniti Kristov put osmišljavanja i prevladavanja patnje na događaje u osobnom životu i svijetu
2. Otkriti mogućnosti suradnje i specifičnog doprinosa kršćanske vjere rješavanju globalnih problema: ekologije, mira u svijetu, etičkih i bioetičkih pitanja

Kršćanska objava i vjera:

1. Označiti odrednice kršćanske vjere u Kristovo uskrsnuće, život vječni i eshatološko dovršenje

B. TEMATSKJE CJELINE I TEME (UKUPNO 24 TEME)

I. tematska cjelina: KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA I TEMELJI MORALNOSTI

1. Čovjek kao stvorenje i slika Božja
2. Čovjek kao moralno biće – polazište etičkog razmišljanja
3. Savjest – norma etičkog djelovanja
4. Savjest pred zakonom i suvremena etička pitanja

II. tematska cjelina: LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU – TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI

1. Odnos vjere i morala
2. Bog i objavljeni moralni zakon – temelj kršćanske moralnosti
3. Znakovi ljubavi prema Bogu
4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu
5. Kristov evanđeoski zakon ljubavi
6. Iskustvo milosrdnoga Boga – sakrament pomirenja

III. tematska cjelina: MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH

1. Čovjek – žena i muškarac
2. Brak i obitelj u Božjem naumu
3. Ženidba – sakrament bračne ljubavi i zajedništva
4. Roditeljstvo i obitelj - odgovorno roditeljstvo

IV. tematska cjelina: LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO

1. Čovjek sustvaratelj i kršćanski pogled na rad
2. Pravda, solidarnost i briga za opće dobro
3. Etika poslovanja, globalizacija i briga za okoliš
4. Živjeti u istini
5. Kršćansko zauzimanje za mir i napredak

V. tematska cjelina: DOSTOJANSTVO LJUDSKOG ŽIVOTA

1. Svetost i dostojanstvo ljudskog života
2. Životom obdareni i u život pozvani
3. Dostojanstvo i cjelovitost osobe pred stvarnošću bolesti (i smrti)
4. Pitanje vjere u Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu
5. Kršćanska nada u budućnost

NASTAVNI PROGRAM

PRVO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

NASTAVNE CJELINE I TEME S RAZRADOM SADRŽAJA

I. tematska cjelina: U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA

TEME:

1. Zašto živimo – u vrtlogu svijeta i života

- Pitanja mladih u vrijeme odrastanja.
- Zašto uopće nešto postoji?
- Odakle dolazimo? Kamo idemo?
- Koja je budućnost svemira, svijeta, čovjeka?

Ključni pojmovi: tajna postojanja, misterij čovjeka, temeljna pitanja o čovjeku i svijetu.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): poznavati neka bitna životna pitanja i njihovu životnu važnost; razumjeti temeljne odgovore na pitanja: odakle smo, kamo idemo i koja je budućnost svemira, svijeta i čovjeka?; spremnost prihvaćanja vlastitog mjesta u svijetu i otvorenost trajnom traženju odgovora i uporišta na temeljna pitanja smisla života.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o iskustvima: tko smo, odakle dolazimo, kamo idemo?; kritički analizirati i interpretirati književne tekstove životnoproblemske tematike i razgovarati o dobivenim rezultatima; odgovoriti na pitanje: imam li ja budućnost?; pismeno izreći iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskog života.

2. Tko sam ja - vlastitosti ljudske osobe

- Jedinstvena sam osoba - netko je htio (osmislio) moju originalnost.
- Upoznati i prihvatiti samoga sebe.
- Znati da sam ljubljen/ljubljena kao osnova povjerenja u život.
- Trebamo ljubav i priznanje, samopoštovanje i zahvalnost

Ključni pojmovi: ljudska osoba, jedinstvenost ljudske osobe, samopoštovanje, ljubiti i biti ljubljen.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): navesti bitna obilježja ljudske osobe; otkriti jedinstvenost svake ljudske osobe; razumjeti vlastite sposobnosti razmišljanja, doživljavanja i odlučivanja; prihvatiti sebe kao jedinstvenu osobu pozvanu na zajedništvo i suradnju s drugima.

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbeno-egzistencijalna igra upoznavanja; intervju partnera; napisati vlastiti portret na temu: Čovjek je jedino biće koje može reći "ja"; fotogovorom pospješiti upoznavanje sebe i drugih (simbolička fotografija) te razgovarati na temu prepoznavanja različitih karakternih osobina; pisanje kratkih razmišljanja na temelju aforizama ili nekih epiteta koji mi se najčešće pridjevaju; izrada kataloga poželjnih karakternih i ljudskih osobina koje mi mogu pomoći u prihvaćanja sebe sama kao i uzajamnog poštovanja, zahvalnosti i priznanja drugih ljudi; analiza Hvalospjeva ljubavi (1Kor 13, 1-13) s gledišta osobina ljubavi.

3. Smisao i besmisao života (životni i religiozni izazovi, patnja, zlo)

- Iskustvo životnog smisla (radosti, sreće, uspjeha, ispunjenog života).
- Iskustvo besmisla života - čovjekova potreba za smislom i ugroženost smisla u iskustvima čovjekovih granica (bolest, nesreća, nepravda, trpljenje, smrt...).
- Što ljudskom životu daje smisao, a što ga čini besmislenim.

Ključni pojmovi: smisao i besmisao života, iskustvo patnje i sreće, svjetonazor.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti povezanost svagdanjeg života s pitanjem smisla života; prepoznati kriterije na temelju kojih život izgleda smislenim ili besmislenim; opisati tumačenja različitih znanosti i svjetonazora o patnji i smislu života; prepoznavati povezanost smisla i načina (stila) života; otkriti važnost osobnog napora u traženju životnog smisla, nade i optimizma.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati kratki film ili filmski isječak koji govori o smislu života, uz vođeni razgovor i prosudbu uočenih mogućnosti primjene na život; stvaranje problemske situacije i diskusija na temu smisla i besmisla života s pitanjima bolesti i trpljenja, zdravlja i sreće; kritičko čitanje tekstova o smislu života; oblikovati ljestvicu vrjednota.

4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla - odnos života i smrti

- Razlikovanje između trenutačnog, djelomičnog i općeg smisla.
- Bog kao pretpostavka i temelj sveopćeg smisla: smisao i za "besmisleni" život.
- Povezanost pitanja smisla života i smrti (različite interpretacije: smrt kao kraj života; reinkarnacija; uskrsnuće i život vječni; kršćanska nada onkraj smrti).

Ključni pojmovi: smisao života, Bog – temeljni smisao, smrt, reinkarnacija, kršćanska nada, uskrsnuće i život vječni.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razlikovati trenutačni, djelomični i opći smisao; prepoznati povezanost između pitanja o smislu i pitanja o Bogu; poznavati različite poglede i odgovore na pitanje smrti radi ispravne spoznaje o čovjekovoj besmrtnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor na temelju konkretnih životnih primjera o razlici između trenutačnog i općeg smisla; pripremljena rasprava na temu: Što znači umrijeti?

analiza i interpretacija biblijskih, kršćanskih i nekršćanskih pristupa problemu smrti i života nakon smrti; pismeno izraziti iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskoga života; razgovarati o suprotnostima između kršćanskog shvaćanja života nakon smrti, vjere u uskrsnuće mrtvih i kršćanske nade u odnosu na govor o reinkarnaciji; napraviti plakat na temu uskrsnuća i vječnog života.

5. Živjeti kao protagonist – životna uporišta

- Život satkan od mnoštva izazova i izbora.
- Stvarati nacrt vlastitoga života (Prispodoba o talentima Mt 25, 14-30).
- Životni ciljevi u skladu sa životnim smislom.
- Živjeti kao protagonist - život kao dar i zadatak.

Ključni pojmovi: životna uporišta, talenti, nacrt života, život – dar i zadatak.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti i kritički prosuditi različite izazove i ponude života; zauzeti vlastiti stav i izbor; poznavati vlastite talente i sposobnosti; spremnost na izgradnju osobnog života, vlastitog životnog projekta i boljeg svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati, interpretirati i dramatizirati prispodobu o talentima; napraviti kratki sastav o vlastitim životnim planovima; vođenim razgovorom tražiti uporišne točke u stvaranju nacrta vlastitog životnog puta; oblikovati ljestvicu životnih izbora i ciljeva, odrediti zadatke za njihovo postignuće; opisati obilježja mlade osobe kao protagonista u ostvarenju vlastitog dara i zadatka.

II. tematska cjelina: ČOVJEK - RELIGIOZNO BIĆE

TEME

1. Vjera - iskonska ljudska potreba

- Čovjek ima različite potrebe, iskustva i uvjerenja.
- Međuljudski odnosi temelje se na povjerenju – vjera kao temeljno iskustvo.
- Vjera i povjerenje naspram sumnje i nevjere.

Ključni pojmovi: naravne i nadnaravne potrebe, vjera i povjerenje, sumnja, nevjera.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): uočiti da se sav ljudski život temelji na vjerovanju i povjerenju; poznavati glavna obilježja vjere u Boga; otvorenost izgradnji vlastitog odnosa prema Bogu, prema vjeri, prema religioznom fenomenu uopće.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći što više riječi koje u sebi imaju korijen "vjera"; problemsko sučeljavanje i diskusija na temu: je li moguće živjeti bez povjerenja u ljude, od roditelja i prijatelja do nepoznatih ljudi?; kritičko prosuđivanje tekstova i razgovor o temi: mladima se ponekad čini da su slobodniji bez "tereta" vjere. Je li doista tako?

2. Čovjek je po naravi religiozan

- Pokušaj definiranja religije (pojam i opća obilježja).
- Čovjek postavlja religiozna pitanja i otvara se otajstvu Nevidljivoga.
- Misterij života – religioznost kao sveopća pojava.
- Kakav je odnos čovjeka prema Bogu (religija, magija, ateizam kao svjetonazor).

Ključni pojmovi: ljudska narav, misterij Boga i vjera u Boga, religija i religioznost, magija, ateizam.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): objasniti pojam religije; navesti ključne odrednice religije; navesti osnovne pojavne oblike religioznosti; otkriti religiozno obilježje ljudske naravi; zaključiti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; spremnost na izgradnju zrele religioznosti otvorene Božjim poticajima i pozivu na život po vjeri.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere religioznosti suvremenog čovjeka; uočiti razliku između prave i krive religioznosti; analizirati čovjekovu religioznu žeđ u Iv 4, 1-42 (Isus i Samarijanka); analizirati i kritički prosuđivati mogućnost spoznaje Boga posredstvom vidljiva svijeta prema Rim 1, 18-32; rad u grupi ili u paru na temu "Moj odnos prema Bogu"; napisati pojedinačni odgovor na temu: Bog ili svijet idola?

3. Razvoj religije

- Pojavni oblici religioznosti (vjerovanje, obred, molitva, žrtva, moral...).
- Pretpovijesno i povijesno razdoblje te izvorni monoteizam.
- Naravna i nadnaravna objava.
- Objava Boga u povijesti – posebnosti biblijske i kršćanske objave.

Ključni pojmovi: naravna objava, nadnaravna objava, kršćanska objava, monoteizam, vjerovanje, obred, moralni život.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): zaključiti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; uočiti razvojni put religije kroz povijest; protumačiti razliku između naravne i nadnaravne Objave; odrediti koje su to objavljene religije; nabrojiti velike svjetske religije; otkriti važnost i smisao religijskih obreda, molitve, žrtve.

Prijedlozi za metodičku obradu: vježba asocijacija, proučavanje povijesnih zemljovida s podacima o razvoju ljudske povijesti i religioznosti; navođenje i tumačenje riječi vezanih uz religiju (npr. obred, molitva, žrtva, vjerovanje...); čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; fotogovor.

4. Politeističke religije

- Hinduizam – drevna indijska religija (nastanak, sv. spisi, nauk, kult, moral).

- Istočnjačka duhovnost i filozofija: budizam, konfucijanizam i taoizam (nastanak, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteistička religija, politeistička religija, vjerovanja bez pojma osobnog Boga, hinduizam, budizam, konfucijanizam, taoizam.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): objasniti razliku između monoteističkih i politeističkih religija; navesti vjerovanja i svjetonazore dalekog Istoka koji ne poznaju pojam osobnoga Boga; poznavati neke temeljne značajke istočnjačkih religija; razumjeti odnos pojedinih velikih religija prema socijalnoj i kulturnoj stvarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati kratki film o razvoju i rasprostranjenosti religija; napraviti usporednu liniju razvoja svjetskih religija i civilizacija; izraditi tabelu sličnosti i razlika politeističkih religija; razgovarati o povezanosti religijskih tradicija s kulturom velikih naroda u kojima su ponikle; pripovijedanje i izlaganje teme; izrada plakata ili mentalne mape; referat o pojedinim religijama na temelju predloženih pitanja/poticaja.

5. Monoteističke religije

- Židovstvo (nastanak, sv. spisi, nauk, kult, moral).

- Kršćanstvo (nastanak, Kristovo poslanje i nauk, sv. spisi, crkvena predaja, kult, moral).

- Islam (nastanak, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteističke religije, židovstvo, kršćanstvo, islam.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): imenovati tko je zajednički praotac triju velikih monoteističkih religija; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Židovstva: sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti sličnosti i razlike između Pashe i Uskrsa; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Islama: utemeljitelj, sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti i opisati pet stupova islama; poznavati bitna obilježja kršćanstva: od Krista objavitelja i njegova nauka do drugih monoteističkih obilježja kršćanske religije; izgrađivati stav poštovanja duhovnih vrijednosti različitih religija, kultura i civilizacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere susreta s vjernicima židovima i muslimanima; izraditi tabelu sličnosti i razlika monoteističkih religija; pripremiti i organizirati posjet zajednici neke od objavljenih religija; istraživanje, izlaganje, razgovor, proučavanje zemljovida, čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; upoznavanje molitava i pjesama iz židovstva i islama; PPP; fotogovor.

6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije

- religijski pluralizam i kršćanstvo (sveopće Božje očinstvo).

- Kristova posebnost (Kristovo božanstvo, utjelovljenje, otkupljenje).

- Odnos Crkve prema nekršćanskim religijama (međureligijski dijalog, poštovanje i tolerancija).

Ključni pojmovi: jedincatost kršćanstva, Kristovo božanstvo, Krist jedini posrednik i spasitelj, religijski pluralizam, međureligijski dijalog.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): izdvojiti temeljne činjenice kršćanske vjere objavljene u Isus Kristu i razumjeti koja je posebnost kršćanstva u odnosu na druge monoteističke religije; usvojiti stav poštovanja prema drugim religijama; razvijati sposobnosti međureligijskoga dijaloga, suradnje te uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja na području vjere i života.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuđivati pojedine ulomke dokumenta "Nostra aetate" odgovarajući na pitanje: Što Crkva kaže o drugim religijama?; vođeni razgovor o temeljnim činjenicama kršćanstva i njihovu značenju za konkretan život kršćana; usporedno čitanje i vrjednovanje biblijskih i drugih relevantnih tekstova; filmovi; fotogovor.

III. tematska cjelina: KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO

TEME

1. Kršćanska objava i njezino prenošenje

- Kršćanska objava – Božji govor i čovjekov odgovor.
- Javna i privatna objava (Božja riječ, nadahuće, viđenja).
- Usmena predaja prethodi Pismu.
- Starozavjetna objava i njezine vlastitosti.
- Novozavjetna objava - Isus Krist, punina i vrhunac Objave.
- Cjelovito prenošenje i tumačenje Objave (crkveno učiteljstvo i objava).

Ključni pojmovi: Božja objava, javna i privatna objava, prenošenje objave, nadahnuće, Krist – punina objave.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti pojam objave; navesti primjere nadnaravne objave iz Staroga i Novoga zavjeta; prepoznati načine prenošenja objave; uočiti različite vrste i obilježja objave; razumjeti Božju objavu kao zahtjev koji traži čovjekov slobodni odgovor; shvatiti ulogu crkvenog Učiteljstva u tumačenju objave i s povjerenjem osluškivati njegove poticaje.

Prijedlozi za metodičku obradu: *izraditi* povijesnu liniju najvažnijih događaja biblijske objave; u skupnom radu analizirati tekst *Dei Verbum 7* i izdvojiti bitne oznake kršćanske objave; biblijskim primjerima pokazati da je usmena predaja živa stvarnost koja prethodi Svetom pismu i potom pisanoj predaji; na primjeru izabranih kratkih ulomaka iz evanđelja koji svjedoče o nastanku pojedinog Evanđelja protumačiti odnos Pisma, Predaje i Učiteljstva; u skupinama analizirati i prosuditi razlike između javne i privatne objave, prosvjetljenja i mističnih viđenja stavljajući ih u kontekst današnjih fenomena ukazanja i mističnih iskustava.

2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji

- Biblija - nadahnuta Božja riječ i knjiga vjerničkog iskustva.
- Pristup Bibliji:
 - utjelovljenje u jezik i kulturu (povijesni, zemljopisni i kulturni okvir);
 - slojevitost nastanka biblijskih knjiga (razvoj religiozne misli i vjere);
 - struktura Biblije i različitost njenih književnih vrsta i oblika.
- Biblija je ključ za razumijevanje povijesti, umjetnosti, uljudbe.

Ključni pojmovi: Biblija – pisana Božja riječ, Biblija – nadahnuta knjiga, biblijski jezik, književne vrste i oblici.

Odgojno-obrazovna postignuća: protumačiti tvrdnju *Biblija je riječ Božja*; prepoznati Bibliju kao temelj kršćanske vjere; objasniti pojam, nastanak, strukturu, povijesni i zemljopisni okvir Biblije; navesti autora Biblije, navesti jezike kojima su pisane biblijske knjige (u izvorniku); navesti podjelu biblijskih knjiga prema nekim glavnim književnim vrstama; prepoznati i primijeniti način citiranja biblijskih knjiga, poglavlja i redaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije, vođeni razgovor i tumačenje pojma nadahnuća Svetoga Pisma; analiza i interpretacija različitih biblijskih književnih vrsta i oblika; suoblikovanje biblijskog teksta i višedimenzionalno tumačenje Biblije; analiza i kritička prosudba biblijskih mjesta koja neke sekte krivo tumače; upoznati zemljopisnu kartu važnijih biblijskih mjesta i krajeva; analiza poznatijih umjetničkih djela nadahnutih Biblijom (u književnosti, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, arhitekturi).

3. Biblijski govor o Bogu

- Obraditi nekoliko važnih pojmova i slika: istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Ključni pojmovi: Bog je istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti i naznačiti biblijsku poruku kroz odnos čovjeka i Boga te međuljudske odnose u nekoliko tema: istina, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza, interpretacija i aktualizacija izabranih biblijskih tema i tekstova te oblikovati pitanja za biblijski kviz; pronaći biblijske tekstove koji govore o Božjim vlastitostima i Božjem pozivu čovjeku na istinu, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost te analizirati njihove poruke s primjenom na život prikladnim biblijskim metodama.

4. Biblija u životu kršćana

- Bog i danas govori po Pismima - aktualnost biblijske poruke.
- Čitanje Svetog Pisma u liturgiji i svakodnevnom životu kršćana.
- Različiti oblici osobnog i zajedničkog čitanja i razmatranja Božje riječi.

Ključni pojmovi: Biblija – knjiga vjere i života, Biblija u osobnom životu i liturgiji, čitanje i meditiranje Svetog Pisma.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati Bibliju kao istinu vjere u kojoj čovjek traži i pronalazi odgovore na najvažnija egzistencijalna pitanja; poznavati vrijednost čitanja Svetog Pisma u liturgiji i svakodnevicu; razumjeti prožetost suvremene kulture biblijskim motivima i navesti primjere; otvoriti se poticajima Duha koji dolaze čitanjem i razmatranjem Božje riječi sadržane u Bibliji.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktični rad s Biblijom: kako pronalaziti biblijska mjesta i kako čitati Bibliju, osobno i u zajednici; radom u skupinama prikazati konkretnu mogućnost organiziranja i rada biblijskih skupina; meditacija odabranog biblijskog teksta uz prikladnu glazbu; usporedna analiza i interpretacija tematski bliskih biblijskih i književnoumjetničkih tekstova.

IV. tematska cjelina: ISUS KRIST - VRHUNAC OBJAVE

TEME

1. Isus - povijesna osoba

- Kršćanski izvori.
- Nekršćanski izvori.
- Osnovne povijesne činjenice o životu Isusa iz Nazareta.

Ključni pojmovi: Isus - povijesna osoba, nekršćanski izvori, kršćanski izvori, povijesni podaci o Isusu.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razlikovati nekršćanske i kršćanske izvore koji govore o Isusu kao povijesnoj osobi; uočiti važnost i podudarnost nekršćanskih i kršćanskih izvora o Isusu; prepoznati koji izvori prikazuju Isusa Krista kao pravog Boga i pravog čovjeka; navesti osnovne povijesne činjenice o Isusu iz Nazareta

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i izdvojiti poruku teksta Lk 2, 1 i Lk 3, 1-3. (što doznajemo o Isusovoj povijesnosti?); usporedno analizirati neke važnije kršćanske i nekršćanske izvore o Isusu i izdvojiti bitne povijesne činjenice; napraviti povijesnu kronologiju događaja Isusova života; pogledati i razgovarati o kratkoj video-projkciji o Isusovu životu; napraviti otuđivanje motiva iz Isusova života, odnosno uklapanje tradicionalnog likovnog prikaza Isusova života u suvremeni likovni ambijent ili obrnuto.

2. Isusov lik i tajna njegove osobe

- Isusovo ime.
- Stil i program djelovanja.
- Tajna Isusove osobe

Ključni pojmovi: Isus, Mesija, Isus Krist, Gospodin, Sin Čovječji, Spasitelj.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): objasniti značenje Isusova imena i prepoznati Isusov stil i program djelovanja; uočiti ljudske crte Isusove osobe, način pristupa i postupanja prema ljudima čime je neodoljivo privlačio; otkriti posebnost Isusova lika koji ostaje trajni izazov i nadahnuće za vlastiti život.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o temi kako u vlastitoj okolini ljudi gledaju na Isusa i kako o njemu govore; opisati vlastitu "sliku o Isusu"; pripovijedati o Isusu iz različitih perspektiva (npr. apostola Petra, Ivana, Marije iz Magdale, Nikodema...); pogledati film o Isusu i nakon toga o njemu razgovarati (npr. F. Zeffirelli, *Isus iz Nazareta*).

3. Navještaj kraljevstva Božjega

- Izraelovo očekivanje; poruka o Kraljevstvu Božjem ispunjenje je čovjekovih težnji za mirom, slobodom, pravednošću i životom.

- Kraljevstvo Božje označava novi svijet koji samo Bog može dati.

- Kraljevstvo Božje nije mjesto nego novi odnos koji se temelji na pravednosti, istini, radosti, miru i blagostanju.

- Isusovo navještanje i djelotvorno uprisutnjenje Kraljevstva Božjega (prisposode, čudesa)

- Blaženstva kao program kraljevstva Božjega.

Gljučni pojmovi: Kraljevstvo Božje (milost, istina, pravda, ljubav i mir), Govor na Gori - Blaženstva, prisposode o Kraljevstvu, čudesa; Kraljevstvo je već došlo s Isusom.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): protumačiti pojam *Kraljevstva Božjeg*; uočiti Kristovu poruku kao ispunjenje temeljnih čovjekovih težnji; povezati Isusov govor o Kraljevstvu s njegovim čudesima, poznavati temeljne poruke Isusova Govora na Gori; pobuditi stav otvorenosti i prihvaćanja Isusovih Blaženstava u osobnom i društvenom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati neke suvremene poruke i glasove na različitim područjima života koji čovjeku nude uspjeh, sreću i blagostanje i provjeriti njihovu vjerodostojnost, snagu i ostvarenje; kritički prosuditi kriterije razlikovanja i prihvaćanja Božje riječi i poruke među tolikim riječima i ponudama; pisanje vlastite prisposode o Kraljevstvu Božjem ili eseja na tu temu; kreativni rad: mladi u ostvarenju Kraljevstva Božjeg u obitelji, školi i gradu; analiza i prosudba izabраних poruka na Gori i njihova aktualnost za naše vrijeme; pisanje kratkog sastava na neku od poruka Govora na Gori.

4. Isusovo otkupiteljsko djelo

- Razlozi Isusove smrti (židovski razlozi i razlozi rimske vlasti).

- Isusova muka i smrt.

- Smisao Isusove smrti (otkupiteljska smrt).

- Uskrsnuće i ukazanja Uskrsloga.

- Isusovo uskrsnuće - početak sveopćeg uskrsnuća.
- Isus Krist, Spasitelj i otkupitelj čovjeka i svijeta.

Ključni pojmovi: Isusova smrt i uskrsnuće, ukazanje Uskrsnuloj, Krist Otkupitelj, Krist Spasitelj; otkupiteljska žrtva, sveopće uskrsnuće.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti razlog i smisao Isusove smrti; objasniti Isusov stav bezuvjetnog prihvaćanja svakog čovjeka; razumjeti što znači *živjeti u skladu s vjerom u Isusa Krista*; razumjeti Kristovo uskrsnuće kao početak i zalog sveopćeg uskrsnuća; osjetiti radost Uskrsa i graditi vlastiti život u vjeri i nadi Kristova uskrsnuća.

Prijedlozi za metodičku obradu: usporedba biblijskih tekstova o Kristovoj smrti i uskrsnuću; izdvajanje razloga njegove smrti; prosuditi okolnosti i smisao Kristove muke i smrti u svjetlu tadašnjih društvenih, političkih i vjerskih okolnosti; problemski diskutirati na temu: što bi bilo da nije Kristova uskrsnuća?; usporediti neke spoznaje o Torinskom platnu i evanđeoske izvještaje o Isusovoj smrti.

5. Isus Krist - pravi Bog i pravi čovjek

- Božji sin i jedini posrednik između Boga i ljudi (Dj 4,12).
- Utjelovljenjem se Isus sjedinio sa svakim čovjekom i ponudio mu spasenje.
- Nicejsko-carigradsko vjerovanje (Isus Krist u vjerovanju Crkve).

Ključni pojmovi: Sin Božji, pravi Bog, pravi čovjek, Nicejsko-carigradsko vjerovanje.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): spoznati najdublju istinu o Isusu Kristu: on je pravi Bog i pravi čovjek; razumjeti da je Isus Krist jedini posrednik između Boga i ljudi - jedini Spasitelj i otkupitelj; razumjeti vrijednost spasenja čovjeka, stvorenja i svijeta, ostvarenog u Isusu Kristu.

Prijedlozi za metodičku obradu: izdvajanje, analiza i tumačenje temeljnih istina vjere u Kristovo čovječstvo i božanstvo prema Nicejsko-carigradskom vjerovanju; problemski analizirati i kritički prosuditi vjeru Crkve: Krist je jedini Spasitelj svih ljudi; napisati pismo Kristu kojim se izriče vlastito povjerenje u njega te vjera u njegovo božanstvo i čovječstvo.

6. Tko je Isus Krist za mene - zajedništvo s Kristom

- Isusova prisutnost danas: u Crkvi, sakramentima, Božjoj Riječi, bližnjemu.
- Pripadnost Kristu i nasljedovanje Krista - Isus u životu kršćanina.
- Isus oslobađa od idola (vlast, imetak, užitek, slava...) i poziva na život u punini.

Ključni pojmovi: sakramentalna Kristova prisutnost, Kristova riječ, nasljedovanje Krista.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): poznavati načine Kristove otajstvene prisutnosti u sakramentima, Crkvi i svijetu, osobno se suočiti s Isusom Kristom i njegovom porukom; graditi put, stavove i krjeposti vlastitog nasljedovanja Krista.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranjem problemske situacije i uživljavanjem u pojedine likove iz evanđelja (npr. Petar, Toma, Matej, Samarijanka, preljubnica, gubavac, rimski satnik ...), dokučiti tko je bio Isus za njih te se pitati tko je on za mene; razgovor o mogućnostima svakodnevnog susreta s Kristom i analiza mogućnosti susreta s njim u sakramentalnoj stvarnosti, u molitvi, u obitelji i školi, u susretima s ljudima, osobito potrebnima; analizom dokumentarnih i simboličkih fotografija prosuđivati razne životne situacije i oblike ovisnosti, ropstva i idola; navesti mogućnosti i putove izlaska iz krize i ropstva ovisnosti; oblikovati nacrt vrjednota koje oslobađaju, vode istinskom životu, pripadnosti Kristu i nasljedovanju njegova puta; prikladnom pjesmom izraziti spremnost hoda Kristovim putem.

V. tematska cjelina: TAJNA STVARANJA - GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE

TEME

1. Prirodoznanstvena tumačenja nastanka svijeta

- Čudesnost, veličina i ljepota stvorene zbilje.
- Veliki prasak, teorija evolucije.
- Nastanak čovjeka (prag hominizacije).
- Znanstvene teorije o postanku svemira i čovjeka nisu konačne, one se mijenjaju i dopunjuju.

Ključni pojmovi: nastanak svijeta, prirodoznanstvene teorije, Veliki prasak, evolucija, nastanak čovjeka (hominizacija).

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razlikovati prirodoznanstveni i biblijski pristup stvarnosti i stvaranju svijeta i čovjeka; navesti znanstvene teorije o postanku svemira; uočiti i razumjeti različite pristupe i teorije o nastanku čovjeka; otkriti kozmičku i duhovnu jedinstvenost i neponovljivost svakog pojedinog čovjeka kao ljudske osobe.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuditi različite pristupe i teorije o nastanku svijeta i čovjeka; skicirati teorijsku liniju evolucije i u njoj odrediti čovjekovo mjesto; skicirati na plakatu razne teorije o nastanku svijeta i svemira.

2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju – čovjek slika Božja

- Metaforički i simbolički govor Biblije.
- Poruka Prvog i Drugog biblijskog izvješća o stvaranju (Post 1, 1-2, 4a i 2, 4b-25).
- Stvaranje kao neprestano Božje djelovanje: sav je svemir trajno ovisan o Bogu.
- Čovjek – slika Božja i suradnik u stvaranju.
- Evolucija i dovršenje svega u Kristu (npr. Pierre Teilhard de Chardin).

Ključni pojmovi: metaforički i simbolički govor, Božje stvaranje, čovjek – slika Božja, čovjek sustvaratelj.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): uočiti konkretnost i slikovitost biblijskog govora izraslog iz semitske kulture; razumjeti i objasniti biblijski govor o postanku svijeta i čovjeka prema Post 1,1-2,4 b; protumačiti značenje pojma *čovjek – slika Božja*; razumjeti trajnost procesa stvaranja i ulogu čovjeka kao sustvaratelja; razumjeti Božju nakanu da svijet povjeri čovjeku na odgovorno upravljanje; otkriti biblijsko značenje stvaranja i povijesti kao povijest spasenja i udivljenja nad čudesnim Božjim zahvatima u životu pojedinaca i Izraela; navesti primjer poznatih znanstvenika koji su bili osvjedočeni vjernici.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na pojam "stvaranje"; odgovoriti na pitanje stvara li čovjek; pronaći neke "nelogičnosti" i nejasnoće u biblijskim tekstovima o stvaranju (npr. redoslijed stvaranja i sl.) i kritički odgovoriti mogu li se najnovija znanstvena dostignuća o postanku i razvoju svemira pomiriti s Biblijom; razgovor o čovjeku - slici Božjoj i njegovoj vrijednosti te pronaći primjere nijekanja i ugrožavanja slike Božje u čovjeku; u pismenom radu razmišljati o sebi kao tražitelju na temelju teksta: "Eh, da mi je razumjeti svijet oko nas, kako i zašto postoji, valjda bih tada dokučio i smisao vlastita postojanja, odnosno pronašao čvrstu točku svoje egzistencije"? (Arhimed)

3. Odnos vjere i prirodnih znanosti

- Odnos vjere i znanosti kroz povijest.
- Vjera i znanosti imaju svoja područja, ciljeve i dosege.
- Vjera i razum – misaona odgovornost vjere.
- Velikani vjere i znanosti.

Ključni pojmovi: prirodne znanosti, humanističke znanosti, vjera, razum, znanje, mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): uočiti područje prirodnih znanosti i područje vjere; poznavati pojam i metode znanstvenih spoznaja i njihove granice; otkriti dodirne točke znanosti i vjere; razumjeti neutemeljenost dvojbe "vjera ili znanost" i uočiti važnost njihova uzajamnog prihvaćanja i nadopune u otkrivanju cjelovite slike svijeta i čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i diskusija na temu: mogu li prirodne znanosti odgovoriti na pitanja iz duhovnog područja; razgovor na temu odnosa prirodnih i humanističkih znanosti; analizirati i protumačiti odnos vjere i razuma, vere i znanosti; napraviti plakat s katalogom velikih prirodoznanstvenika i teologa i njihovim mislima o odnosu vjere i prirodnih znanosti.

DRUGO GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

NASTAVNE CJELINE I TEME S RAZRADOM SADRŽAJA

I. tematska cjelina: SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST

TEME

1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti

- Adolescencija (fizički, psihički, emocionalni, socijalni i duhovni razvoj)
- Težnja za zrelošću, samostalnošću i slobodom: želim biti netko.
- Nepostojani osjećaji – sve me pogađa (u obitelji, društvu vršnjaka...).
- Ne mogu vjerovati tako kao do sada.
- Sloboda i odgovornost.
- Moć Isusove slobode.

Ključni pojmovi: ljudska zrelost, adolescencija, sloboda, samostalnost, odgovornost, Isusova sloboda.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): navesti čimbenike koji utječu na razvoj osobnosti; objasniti razliku između zrele i nezrele osobnosti; navesti najčešće poteškoće adolescentne dobi (u odnosu prema prijateljima, vršnjacima, odraslima, školskim obvezama, suprotnom spolu...); razumjeti važnost obitelji za čovjekov razvoj; razlikovati načine shvaćanja slobode i otkriti njezinu uvjetovanost; razlikovati slobodu "od" i slobodu "za"; objasniti razliku između vanjske i unutarne slobode; shvatiti slobodu kao čovjekov poziv i vrhunsko ostvarenje; otkriti i prihvatiti Isusa kao istinskog osloboditelja.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor i prosudba različitih modela zrelosti i uspjeha u životu; analizirati nekoliko medijskih promidžbenih poruka s prosudbom o tome je li moguće ostati slobodan i biti vezan za osobe i stvari; napraviti program sretne i uspješne obitelji; razgovor o mogućnostima i granicama naše slobode; analizirati slobodu "od" i slobodu "za" prema Gal 5, 13-26; analizirati tekstove o ponudi Isusove slobode: Mt 4, 1-11; Mt 12, 9-14; Iv 10, 14-18; Mk 7, 1-22.; napisati tekst ili prikazati što omogućuje, a što onemogućuje punu slobodu.

2. Ususret drugome - vrijednost prijateljstva i ljubavi

- Vrijednota prijateljstva, zapreke i ostvarivanje
- Otkriće ljubavi: privlačnost, flert, zaljubljenost i zrela ljubav
- Izgradnja odnosa prema drugom spolu
- Ljudska spolnost u službi ljubavi i života

Ključni pojmovi: prijateljstvo, zaljubljenost, ljubav, ljudska spolnost, život u ljubavi.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost prijateljstva za osobno dozrijevanje i razvoj osobnosti; razumjeti što pomaže ostvarenju prijateljstva, a što ga onemogućuje; navesti obilježja i razlike između zaljubljenosti i zrele ljubavi; protumačiti važnost zrele ljubavi kao norme ljudske spolnosti i odnosa među spolovima; otkriti duboku povezanost ljudske spolnosti, zrele ljubavi i odgovornosti u intimnom zajedništvu i stvaranju novog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: programirano konfliktno igranje uloga među prijateljima; napraviti test prijateljstva i igru povjerenja; razgovor o potrebi pravog prijatelja i zaprekama prijateljstvu; provesti asocijaciju na riječ ljubav i problemski voditi diskusiju o razlici između ljubavi, flerta i zaljubljenosti; prikupiti materijale iz novina i časopisa za mlade i izraditi plakat s porukama koje im oni nude na području ljubavi, spolnosti i osjetilnosti; prosuditi tekstove nekih zabavnih pjesama s porukom ljubavi; analizirati shvaćanje spolnosti i ljubavi u Bibliji prema Post 1, 27 i Post 2, 21-25; analizirati i kritički produbiti oznake ljubavi prema 1 Kor 13, 4-8.; izraditi skicu stupnjeva u sazrijevanja u ljubavi, od privlačnosti i flerta do prave ljubavi koja je u službi radosti i života.

3. U potrazi za vrijednotama – ljudska i kršćanska zrelost

- Tradicionalne vrijednote na ispitu.
- Utjecaj skupine vršnjaka.
- Medijske ponude vrijednota
- Opasnost bijega: put prema ovisnostima (droga, duhan, alkohol...).
- Izbor trajnih vrijednota
- Obilježja ljudske i kršćanske zrelost.

Ključni pojmovi: vrijednota, bijeg u ovisnosti, ljudska zrelost, kršćanska zrelost.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): usporediti i kritički prosuđivati vladajuće vrijednote u obitelji i društvu; razumjeti povezanosti između adolescentne krize i različitih oblika bijega od stvarnosti (droga, alkohol...); prepoznati trajne životne vrijednote i znati izabrati ljestvicu vrijednota, ljudskih i kršćanskih.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacija na pojmove „tradicionalno“ i „moderno“ i rasprava na temu: može li mladi čovjek čuvati i održavati tradicionalne vrijednosti i biti moderan; prikupljanje i analiza tekstova iz časopisa i novina s nakanom prosudbe ovisnosti o medijima, njihovoj manipulaciji i utjecaju kroz različite poruke, ponude idola i modnih trendova; propitati tko su primjeri, uzori, junaci s kojima se mladi poistovjećuju; razgovor o tradicionalnim vrijednotama koje se gaje u obiteljima i u našem narodu; otkriti dobre i loše strane medija i suvremenih ponuda, osobito onih koje vode različitim ovisnostima; istražiti najteže vrste ovisnosti u svome gradu (statistički podaci, analiza, uzroci); napraviti ljestvicu vrijednota koje vode ljudskoj i kršćanskoj zrelosti.

II. tematska cjelina: ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI

TEME

1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi

- Apostolsko iskustvo zajedništva s Isusom, okupljanje zajednice (npr. Mk 2,13-17), čini ustanovljenje Crkve i događaj Duhova.

- Novozavjetne slike Crkve: zajedništvo svetih, narod Božji, Tijelo Kristovo, hram Duha Svetoga.
- Crkva u ispovijesti vjere: jedna, sveta, katolička i apostolska.
- Znakovi vjerničke pripadnosti Crkvi (dar, poziv i poslanje)

Ključni pojmovi: ustanovljenje Crkve, Crkva – jedna, sveta, katolička i apostolska, slike Crkve – Narod Božji, Tijelo Kristovo, Zajedništvo svetih.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti kako Crkva shvaća samu sebe; navesti čine kojima je Isus ustanovio Crkvu; prepoznati značenje susreta s Uskrsnim i događaja Pedesetnice za nastajanje prve Crkve; razumjeti bitna obilježja Crkve: jedna, sveta, katolička i apostolska; razlikovati četiri bitne oznake Crkve: služenje, zajedništvo, slavljenje i naviještanje (svjedočenje) vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i razgovor o pojmu „Crkva“; analizirati ponuđene tekstove iz Evanđelja i Djela apostolskih te pronaći mjesta ustanovljenja Crkve i rekonstruirati život prve Crkve; u pripremljenoj diskusiji otkriti sličnosti, razlike i poteškoće života prve Crkve i Crkvu u današnjem vremenu; asocijacije na novozavjetne slike Crkve i pojašnjenje nekih važnih obilježja (kuća Božja, zajedništvo svetih, Narod Božji, Tijelo Kristovo...); protumačiti kršćanske istine o Crkvi da je jedna, sveta, katolička i apostolska.

2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnog života i zajedništva

- Krštenje kao sakrament pritjelovljenja Crkvi (značenje, znakovi, novo rođenje u Kristu, vrste krštenja, svjedočenje krštenja)
- Sakrament potvrde (darovi Duha Svetoga, znakovi kršćanske zrelosti; značenje potvrde u životu vjernika – rast i hod u vjeri, izgradnja crkvenoga zajedništva, kršćansko svjedočenje vjere)
- Euharistija (utemeljenje euharistije - pashalna večera, euharistija kao žrtva: spomen čin i predanje, obred Svete mise i misa kao slavlje zajedništva s Bogom te braćom i sestrama; euharistija kao izvor i vrhunac svega kršćanskoga života i zalog budućega života.

Ključni pojmovi: kršćanska inicijacija, krštenje, potvrda, euharistija, sakramentalni znakovi, sakramentalni život, kumovi kod primanja sakramenata krštenja i potvrde.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): poznavati biblijske temelje sakramenata inicijacije; shvatiti otajstveno obilježje sakramenata inicijacije i njihovih obrednih znakova u liturgiji Crkve; razumjeti značenje pojedinih sakramenata kršćanske inicijacije (krštenje, potvrda, euharistija) za život kršćana u osobnom, crkvenom i društvenom životu; uočiti unutrašnju povezanost sakramenata krštenja, potvrde i euharistije u izgradnji kršćanskoga svjedočenja; razumjeti važnost euharistije za život Crkve i vlastiti život; otkriti i prihvatiti vlastito mjesto u Crkvi i odgovornost za Crkvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: obraditi biblijsku podlogu sakramenata kršćanske inicijacije te otkriti sakramentalne znakove i potrebu sakramentalnog života vjernika; pronaći tekstove

iz "obrednika" sakramenata inicijacije: analiza i razgovor; istraživati doktrinarne sadržaje pojedinih sakramenata i otkrivati otajstva vjere koja u sebi sadrže; pogledati film i razgovarati o značenju i upotrebi vode, ulja, kruha i vina u ljudskom životu te ih povezati sa simbolikom tih stvari u sakramentima; u tablicu s tri stupca ispuniti rubrike za svaki od sakramenata inicijacije: predvoditelj slavlja, načini slavlja, mjesta slavlja; izrada osobne "mape" primanja sakramenata inicijacije (fotografije, i dr.); razgovor o značenju kumstva kod sakramenta krštenja i potvrde; anketa, iznošenje vlastitih mišljenja i razgovor o pohađanju svete mise i primanju pričesti: učestalost, glavna motivacija (ne)pričešćivanja.

3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje Evanđelja

- Život Prve Crkve kao primjer Crkvi za sva vremena.
- Uloga apostola u prvoj Crkvi - svjedoci i poslanici Uskrsloga.
- Crkva kao zajedništvo: kolegij (zbor) biskupa i Petrova služba; vjerničke zajednice i njezine strukture; crkveni pokreti.
- Sakrament svetog reda i hijerarhijski ustroj Crkve (odnos službi i karizmi)
- Radikalno življenje Evanđelja - evanđeoski savjeti kao dar Duha Svetoga Crkvi.
- Vjernici laici u Crkvi – poziv i poslanje (područja laičkog djelovanja u Crkvi i društvu).

Ključni pojmovi: služenje, karizma, institucionalna Crkva, zajedništvo u Crkvi, crkveni pokreti, vjernici laici u Crkvi, sakrament svetog reda.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): objasniti univerzalnost Crkve i razlikovati veze jedinstva Crkve; razlikovati službe i karizme u Crkvi i navesti primjere jednog i drugog; uočiti krsno i služiteljsko dostojanstvo, mjesto i zadaću vjenika u životu Crkve; nabrojiti i poznavati osnovna obilježja tri stupnja svetoga reda; uočiti važnost i potrebu vjerničke molitve i zalaganja za duhovna zvanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje filma i razgovor o važnim događajima nastanka Crkve (video-projeksija iz serije "Anno Domini"); analiza i interpretacija biblijskih tekstova o ulozi apostola Petra i drugih apostola u prvoj Crkvi; prikupljanje materijala i izrada plakata ili PPP s prikazom ustroja i poslanja Crkve, od Pape i crkvenog Učiteljstva do svećenika i laika u župnim zajednicama; prikazati strukture župnih vijeća; protumačiti značenje pojmova karizmatičnost i institucionalnost Crkve; izlaganje s tumačenjem službe, jedinstva i razlika između pape, biskupa, svećenika i vjernika laika u Crkvi; pobliže upoznati narav i značenje sakramenta svetog reda; napisati referat na temelju ankete ili razgovora sa svećenikom; raspravljati o mjestu i ulozi vjernika laika u životu Crkve i društva te uočiti područja laičkoga djelovanja.

4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu

- Univerzalnost Crkve - Crkva otvorena svim narodima i kulturama.

- Misije i evangelizacija.
- Veze jedinstva Crkve: jedna vjera, slavljenje svih sakramenata, hijerarhijsko ustrojstvo Crkve predvođene Petrovim nasljednikom.
- Ranjeno zajedništvo i poziv na njegovu obnovu.
- Ekumensko nastojanje oko jedinstva Kristove Crkve.

Ključni pojmovi: poslanje Crkve, evangelizacija, univerzalnost i jedinstvo Crkve, zajedništvo, ekumenizam.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): uočiti prisutnost Crkve u svim kulturama i narodima te shvatiti njezinu univerzalnost s obzirom na njezino spasenjsko poslanje; uočiti znakove i poznavati područja misijskog i evangelizacijskog djelovanja Crkve; objasniti pojam *Crkve kao zajedništva* prema Drugom vatikanskom saboru; objasniti pojam, važnost i ciljeve ekumenizma; osjetiti potrebu vlastitog angažiranja na polju ekumenizma i moliti za jedinstvo svih kršćana.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove i crkvene dokumente o poslanju i zadaći Crkve u svijetu, među različitim kulturama i narodima; upoznati različite kršćanske Crkve koje su prisutne u određenom mjestu i bližoj okolini; odrediti bitna obilježja i veze jedinstva Kristove Crkve; naznačiti bitne korake u ekumenskom nastojanju oko jedinstva Kristove Crkve.

5. Marija – uzor vjere i majka Crkve

- Marija u Božjem planu spasenja.
- Marija – uzor vjere i majka Crkve. Katoličke istine o Blaženoj Djevici Mariji.
- Štovanje Blažene Djevice Marije u liturgiji i u Crkvi (u Hrvata).

Ključni pojmovi: Marija – uzor vjere, Marija - Majka Crkve, štovanje Marije.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): otkriti Marijinu ulogu i mjesto u povijesti spasenja; poznavati odlike Marijine vjere po kojima je uzor vjeri Crkve i svim vjernicima; razumjeti Marijinu ulogu u Kristovu životu i djelu Kristova otkupljenja; navesti neke oblike štovanja Marije u liturgiji i u Crkvi, osobito u hrvatskome narodu; istaknuti što Crkva vjeruje o BDM (Bogorodica, zauvijek Djevica, Bezgrješna, dušom i tijelom na nebo uznesena); razlikovati štovanje Marije i svetaca od klanjanja Bogu; otkriti Marijino mjesto u svom vlastitom životu i slijediti primjer njezine vjere i povjerenja u Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: navesti i interpretirati neke biblijske tekstove te tekstove crkvenih dokumenata o Marijinoj ulozi u povijesti spasenja; izraditi plakat ili PPP s važnijim imenima koja Crkva pridaje Mariji; promatranje i interpretacija slika s marijanskom i mariološkom tematikom; pisanje kratkog eseja o Mariji; izrada zemljovidne karte Crkve u Hrvata s nekim važnijim marijanskim svetištima i naslovima koji joj se u njima pridaju.

III. tematska cjelina: ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE

TEME

1. Susret s antičkim svijetom – evanđeoska sloboda i mučeništvo

- Širenje kršćanstva – moralni i religiozni život prvih kršćana.
- Vrijeme progona i vrijeme slobode.
- Pojava monaštva.

Ključni pojmovi: širenje kršćanstva, progon i sloboda Crkve, vjerski i moralni život prvih kršćana, monaštvo.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati obilježja prve kršćanske zajednice; upoznati ulogu i značenje života i djelovanja sv. Pavla za širenje kršćanstva; prepoznati poteškoće s kojima se susretala prva Crkva u svom okruženju (među Židovima, u susretu s antičkim svijetom i u Rimskom carstvu); razumjeti uzroke i posljedice progona Crkve u Rimskom carstvu; objasniti pojam mučeništva i nabrojiti najpoznatije ranokršćanske mučenike na našim prostorima; objasniti značenje cara Konstantina i cara Teodozija za povijest Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove o širenju prve Crkve i Pavlovu misionarskom djelovanju; razgovor o prilikama u kojima se događalo širenje kršćanstva; promatranje zemljovida i skiciranje mentalne mape Pavlovih putovanja u nastojanju oko širenja kršćanstva; pripovijedanje i izlaganje o ranokršćanskim mučenicima na hrvatskom prostoru; film o povijesnim događanjima iz ranokršćanskih vremena; izrada plakata, umne mape, PPP.

2. Kršćanstvo na hrvatskom jezičnom području u srednjem vijeku

- Seoba naroda i njihov ulazak u Crkvu.
- Korijeni kršćanstva na današnjem hrvatskom jezičnom prostoru prije dolaska Hrvata.
- Dolazak, prethodna vjerovanja i pokršćavanje Hrvata iz tri središta: Rima, Bizanta i Akvileje.
- Nastajanje hrvatske države i veze s papom (641, 679, 879, 1075. g.).
- Glagoljaštvo i ćirilometodska baština.

Ključni pojmovi: seoba i pokršćavanje poganskih naroda, vjera starih Hrvata, pokršćavanje Hrvata, veze hrvatske države s Papom, glagoljaštvo, ćirilometodska baština.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): navesti neka drevna staroslavenska vjerovanja; objasniti proces pokršćavanja Hrvata i razvoj kršćanstva na našem prostoru; razumjeti značenje veza s papom za nastajanje hrvatske države; prepoznati povezanost početaka pismenosti u Hrvata s Crkvom (glagoljica);

Prijedlozi za metodičku obradu: proučiti sudski zapisnik o Kvirinu Sisačkom koji je pogubljen za vrijeme cara Dioklecijana; pronaći i analizirati narodne pripovijetke koje govore o vjerovanju starih Hrvata; posjetiti po mogućnosti neke ranokršćanske spomenike na našim prostorima; napraviti pano sa fotografijama i crtežima ili PPP o starohrvatskim crkvama; gledanje isječka povijesnodokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola

- Benediktinski samostani - rasadišta znanja i kulture.
- Udaljavanje Istoka i Zapada.
- Prodor Islama i križarski ratovi.
- Inkvizicija.
- Crkva i država.

Ključni pojmovi: redovništvo, sv. Benedikt i benediktinci, Istočni raskol, prodor Islama, križarski ratovi, inkvizicija, dominikanci, franjevci i svjetovni svećenici u vremenu Otomanske okupacije.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati pojavu i razvoj redovništva na Zapadu, osnivanje škola i sveučilišta, promicanje pismenosti i kulture, ukidanje ropstva, laičku investituru i Grgurovsku obnovu kao najvažnije doprinose Crkve u srednjem vijeku; upoznati vjerodostojne činjenice i razumjeti problematiku križarskih ratova i inkvizicije kao tamne strane Crkve srednjega vijeka; kritički i objektivno protumačiti pozitivne i negativne strane Crkve u srednjem vijeku; navesti uzroke i razumjeti posljedice Istočnog raskola 1054. godine; navesti temeljna obilježja Pravoslavlja i razlike u odnosu na Katoličku Crkvu; razvijati stav ekumenizma i međureligijskog dijaloga; uočiti odgovornost svih za zajednički život u društvu i Crkvi.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje tekstova i dokumenata; pripovijedanje, izlaganje i razgovor o razlozima udaljavanja Istoka i Zapada te raskola među kršćanima; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape.

4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima i razdoblje humanizma

- Siromaštvo kao evanđeoski ideal.
- Ustanove kršćanske solidarnosti, prosjački redovi (dominikanci, franjevci...).
- Biskup Kažotić - organizator visokog školstva u Hrvatskoj.
- Zanimanje za knjigu - Marko Marulić i njegov utjecaj na europsku duhovnost.
- Islamizacija na našim prostorima.
- Uloga Crkve, osobito redovnika u očuvanju vjere na hrvatskom jezičnom prostoru

Ključni pojmovi: evanđeosko siromaštvo, prosjački redovi, sv. Dominik i dominikanci, sv. Franjo i franjevci, visoko školstvo u Hrvatskoj, biskup Kažotić, humanizam, Marko Marulić.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): poznavati neke načine i oblike organiziranja po kojima se Katolička Crkva brinula za siromašne, bolesne, odbačene; otkriti ulogu prosjačkih redova u navještanju i svjedočenju evanđelja u doba krize Crkve; poznavati ulogu dominikanaca i franjevaca u životu Crkve u hrvatskome narodu; poznavati ulogu Crkve u organiziranju visokog školstva u Hrvatskoj, osobito biskupa Kažotića; otkriti važnost opismenjavanja i knjige za duhovni i kulturni život naroda, upoznati ulogu Marka Marulića u stvaranju hrvatskoga i europskoga humanizma; poznavati osnovne činjenice iz razdoblja islamizacije hrvatskih i katoličkih prostora; navesti neke podatke o ulozi Crkve, svećenika i redovnika u očuvanju vjere i kulture hrvatskoga naroda u doba Otomanske okupacije; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštovanja drugih vjera i kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o ulozi Crkve u pomaganju ljudima, osobito siromašnima; analizirati razloge krize Crkve i života kršćana navedenog razdoblja; pripovijedanje i izlaganje povijesnih činjenica o djelovanju dominikanaca i franjevaca u našim krajevima; diskusija (parlaonica); izrada plakata i PPP; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*; upoznavanje s djelom Marka Marulića i njegovim značenjem za vjerski i kulturni život naroda; pripovijedanje i izlaganje povijesnih događaja i činjenica oko islamizacije naših prostora; osobna istraživanja učenika i pisanje kratkih referata o pojedinim temama.

5. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve

- Znakovi promjena i religiozna kriza
- Protestantska reformacija.
- Tridentski sabor i obnova Crkve.

Ključni pojmovi: kriza Crkve na Zapadu, Protestantska reformacija, Martin Luther, Zapadni raskol, Tridentinski sabor, obnova Crkve.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): navesti uzroke, tijek i ishode Zapadnog raskola; nabrojiti reformatore i glavne crte njihova nauka (Martin Luther, Jean Calvin, Ulrich Zwingli); opisati nastanak i specifičnosti anglikanske Crkve; razumjeti značenje Tridentuskog sabora u obnovi Crkve nakon reformacije; upoznati značajnu ulogu isusovaca u sveopćoj obnovi Crkve i opisati misijski pokret u obnovi Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: predstavljanje i istraživanje važnijih činjenica i dokumenata; razgovor o uzrocima i posljedicama protestantske reformacije; pripovijedanje i izlaganje, analiza i interpretacija tekstova; diskusija (parlaonica), izrada plakata, PPP, gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

6. Crkva u suvremenom svijetu - služiteljica čovjeka i čovječanstva

- Nova misaona strujanja (liberalizam, marksizam, ateizam...).
- Zanimjani čovjek i progonjena Crkva u totalitarnim režimima u 20. stoljeću.
- Hrvatski katolički pokret u 20. stoljeću (A. Mahnić).
- Progonjena Crkva u Hrvata (Kardinal Stepinac: simbol mučeničke Crkve).
- Briga Crkve za raseljenu Hrvatsku i očuvanje nacionalne opstojnosti.
- Crkva u slobodnoj državi: novo proljeće i odgovornost Crkve.

Ključni pojmovi: liberalizam, marksizam, totalitarni režimi, progonjena Crkva u Hrvata, pastoral hrvatskih migranata, Crkva u slobodnoj državi.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati doprinos Crkve u razvoju znanosti i demokracije te njezino zalaganje za socijalnu pravdu; nabrojiti novosti koje u Crkvi donosi II. vatikanski sabor; razumjeti razloge stradanja Crkve u vrijeme totalitarnih sustava (nacizam, komunizam) i tijekom Domovinskog rata; nabrojiti hrvatske svece i blaženike.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza videoprojekcije: "Katolička crkva u Hrvata", Kršćanska sadašnjost, Zagreb; upoznavanje bitnih činjenica Hrvatskog katoličkog pokreta i razgovor o ulozi Crkve u duhovnom, kulturnom i moralnom životu naroda; analizirati neke govore kardinala Stepinca u vrijeme Drugoga svjetskog rata; proučiti propovijed pape Ivana Pavla II. prigodom proglašenja blaženim kardinala Alojzija Stepinca u Mariji Bistrici 3. 10. 1998.; izrada mape s prikazom Katoličke Crkve u hrvatskom narodu i Katoličke Crkve u Hrvatskoj; analiza uloge Svete Stolice u priznanju hrvatske neovisnosti; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

IV. tematska cjelina: S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE – MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE

TEME

1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva

- Molitva kao izraz vjere i štovanja Boga (zajedničko obilježje religija)
- Molitva u Starome zavjetu, molitva psalama i vrste molitve (prozbena, zahvalna, hvalbena)
- Isus molitelj uči svoje učenike moliti (Oče naš)
- Molitva u životu prve Crkve i Crkve kroz povijest i danas (odabrani primjeri)
- Liturgijska i privatna molitva, osobna i zajednička molitva
- Osnovne kršćanske molitve, kršćanska meditacija i razmatranje
- Molitva i kršćanski život.

Ključni pojmovi: molitve Bogu, molitva u religijama, vrste molitve, Isus molitelj, Oče naš, liturgijska molitva, privatna molitva, osobna i zajednička molitva, meditacija, razmatranje.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): navesti definiciju molitve i razumjeti molitvu kao temeljni ljudski stav pred Bogom; na primjerima psalama raspoznati vrste molitve; otkriti važnost molitve u Isusovu životu; razlikovati liturgijsku i privatnu molitvu; navesti osnovne kršćanske molitve; razumjeti povezanost molitve i života; iskustveno upoznati pojam kršćanske meditacije i razmatranja; obrazložiti važnost osobne molitve; opisati neke molitvene izričaje i geste; razvijati osjećaj za duhovnu dimenziju postojanja i razvijati sposobnost kontemplacije u ljudskom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjerima otkrivati zajedničke i razlikovne elemente molitve u religijama; pronalaženje i analiza psalama; pronalaženje tekstova o Isusu kao molitelju; čitanje i analiza molitava i molitvenih obrazaca; razgovor o potrebi, važnosti i praksi molitve u kršćanskom životu; analiza i interpretacija tekstova o molitvi i molitvenih tekstova; pantomima i scensko prikazivanje molitvenih gesta; meditacija uz promatranje reprodukcija umjetničkih slika na temu molitve i glazbenu pratnju; slušanje meditativne crkvene glazbe.

2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima

- Čovjekova potreba za zajedništvom i slavljem
- Druženja i slavlja mladih.
- Iskustvo zajedništva u kršćanskim zajednicama mladih.
- Hodočašća, križni put i put svjetla, glazbeni festivali, športska okupljanja
- Liturgija mladih i liturgija župne zajednice.

Ključni pojmovi: crkvena slavlja, liturgija, liturgijska slavlja mladih, liturgija župne zajednice.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): uvidjeti i objasniti zašto je čovjeku za život i vjeru potrebna zajednica; otkriti povezanost slavlja i druženja; poznavati načine crkvenog organiziranja, druženja i slavlja mladih vjernika; otkriti crkveno zajedništvo kao put mladenačkog vjerničkog života; prepoznati važnost doprinosa mladih u crkvenim i liturgijskim slavljima Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena iskustava, analiza novinskih tekstova i poruka mladima te razgovor o potrebi druženja među mladima; čitanje s analizom i interpretacijom odabranih tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; likovno i pismeno izražavanje; izrada plakata, razgovor o preprekama i poteškoćama u međusobnim susretima; scensko izražavanje; rješavanje problemskih situacija; istraživanje mogućnosti druženja među mladim kršćanima i izrada zidnih novina.

3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja

- Sve važno u svijetu događa se zato što netko čini više nego što mora.
- Isusov primjer služenja nadahnjivao je brojne kršćane kroz povijest.

- Dobrovoljno kršćansko služenje danas - primjeri i svjedočanstva.
- Dobrovoljstvo kao put ljubavi i stvaranja boljega svijeta - zajedno sa svim ljudima dobre volje.
- Mogućnosti dobrovoljnog služenja mladih (u socijalnim ustanovama, u kampovima, u siromašnijim zemljama).

Ključni pojmovi: kršćansko služenje, dobrovoljstvo (volontarijat), mladenačka društva dobrovoljstva (volontera).

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati biblijsko utemeljenje i mogućnosti dobrovoljnog kršćanskog služenja; razumjeti i opisati Isusov primjer služenja i radikalnost toga služenja; otkriti i poznavati različite oblike kršćanskog služenja kroz povijest, osobito brigu Crkve za mlade, napuštene, siromašne i potrebite; poznavati oblike dobrovoljnog služenja mladih u različitim socijalnim ustanovama; prihvatiti dobrovoljnost i dobrovoljno služenje drugima kao izraz vlastitog životnog i vjerničkog opredjeljenja; razvijati sposobnost za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva te spremnost izgradnje čovječnijeg svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemsko pitanje i diskusija o spremnosti današnjih ljudi na služenje drugima: služenje ili briga samo za sebe; analiza i tumačenje biblijskih tekstova koji govore o Kristovu i kršćanskom primjeru služenja potrebnima; promatranje i analiza sadržaja dokumentarnih i simboličkih fotografija o problemima socijalnog siromaštva i mogućnostima pomaganja; igra uloga, promjena perspektive u interpretaciji sadržaja dokumentarne i simboličke fotografije; pokazati volontersku knjižicu i potaknuti na članstvo u dobrovoljnim udrugama; izrada plakata na temu dobrovoljstva.

TREĆE GODIŠTE SREDNJE ŠKOLE

NASTAVNE CJELINE I TEME S RAZRADOM SADRŽAJA

I. tematska cjelina: KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA I TEMELJI MORALNOSTI

TEME

1. Čovjek kao stvorenje i slika Božja

- Biblijsko poimanje čovjeka i njegova aktualnost.
- Čovjek kao osoba i subjekt:
 - čovjek kao jedinstvo tijela, duše i duha;
 - dostojanstvo ljudske osobe i njezina prava.
- Čovjek kao biće odnosa:
 - čovjek kao povijesno biće i biće komunikacije;
 - čovjek kao spolno biće (cjelovito gledanje na spolnost)

- čovjek kao društveno biće (obitelj, zajednica, društvo);
- čovjek kao kulturno i političko biće.
- Čovjek usmjeren prema transcendenciji.
- U traganju za "domovinom" (u napetosti između grijeha, otkupljenja i dovršenja).

Ključni pojmovi: čovjek osoba i subjekt, slika Božja, dostojanstvo ljudske osobe, čovjek - jedinstvo duha, duše i tijela, ranjeni i spašeni čovjek, besmrtnost.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): shvatiti da iza shvaćanja čovjeka postoje prijeporna pitanja koja imaju ideološka, politička, društvena i kulturna obilježja; uočiti da postoje različiti pogledi na čovjeka; objasniti značenje čovjeka kao osobe i subjekta na temelju biblijskog teksta Post 1, 26; prepoznati u biblijskoj slici čovjeka uporište za međuljudske odnose; objasniti razliku između biblijskog i nekih suvremenih poimanja čovjeka; razumjeti teološko-antropološko poimanje čovjeka kao stvorenog, ranjenog, spašenog, etičkog i besmrtnog bića.

Prijedlozi za metodičku obradu: identifikacijski razgovor i prikupljanje informacija; razgovor i rasprava o različitim obilježjima ljudske osobe; kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova s usporednim promatranjem i analizom; dokumentarne i simboličke fotografije i ilustracija; prikupljanje i vrjednovanje novinskih isječaka, iskustava i primjera iz života koji tematiziraju čovjeka kao osobu, njegovo dostojanstvo i poslanje; izdvajanje bitnih potreba i obilježja čovjeka; igra uživljanja u različite životne situacije s traženjem odgovora na važna životna pitanja; izdvajanje obilježja čovjekove sličnosti s Bogom; pisanje kratkog eseja.

2. Čovjek kao moralno biće – polazište etičkog razmišljanja

- Različita poimanja, slike i definicije čovjeka te povezanost svjetonazora i poimanja čovjeka
- Različiti pristupi čovjeku i poimanju njegove slobode u znanosti i umjetnosti: biologija, filozofija, psihologija, sociologija, teologija, literatura i druge umjetnosti.
- Različiti kriteriji dobra i zla: biološka etika, filozofska etika, senzualizam, pragmatizam, diktatura većine, utilitarizam, ideološka etika, pravni pozitivizam
- Čovjek kao etičko biće, svjesno svoga djelovanja (actus hominis, actus humanus).
- Čovjek kao moralni subjekt i kao moralni objekt.

Ključni pojmovi: čovjek - moralno i etičko biće, dobro, zlo, ljudska narav, moralni subjekt, moralni objekt, moralna načela, moralna odgovornost.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati različite definicije čovjeka u specifičnom poimanju pojedinih znanosti o čovjeku; razumjeti pojmove etika, moral i kršćanski moral; navesti uvjete o kojima ovisi moralnost čovjekovih čina (shvaćanje dobra i zla te njihove razlike, sloboda, spoznaja i prirodni zakon kao univerzalna norma); prepoznati društvene utjecaje na oblikovanje kriterija određivanja dobra i zla.

Prijedlozi za metodičku obradu: prosudba različitih pristupa i slika o čovjeku koje stvaraju različite znanosti; postavljanje problema i rasprava o svijetu mladih: imati ili ne imati etičke i moralne norme, prihvaćati ili odbacivati moral; čitanje i analiza tekstova s porukama koje nude neke etičke teorije i pristupi; sučeljavanje ljestvice općeprihvaćenih vrijednota s nekim etičkim ponudama (pragmatizam, utilitarizam...); odabir dokumentarnih i simboličkih fotografija s moralnom tematikom i rasprava o njihovim porukama u poveznici s etičkim i moralnim normama i životom; intervju učenika ili druge osobe o unaprijed pripremljenoj temi s moralnom problematikom; vođenim razgovorom i tumačenjem usvojiti osnovne etičke pojmove.

3. Savjest – norma etičkog djelovanja

- Pojam "dobra" i pojam "vrjednote":
 - ljestvica vrijednota; odnos vrijednota i dobra u sebi
- Pojam i značenje krjeposti, temeljne krjeposti.
- Pojam i značenje savjesti:
 - savjest u civilizacijama i kulturama antike;
 - savjest u Svetom pismu Staroga zavjeta i Novoga zavjeta;
 - savjest u starokršćanskih pisaca;
 - savjest u nauku Drugog vatikanskog koncila.
- Vrste savjesti i odgoj savjesti - savjest usklađena s moralnim vrijednotama.

Ključni pojmovi: dobro, vrijednota, savjest, glas savjesti, sloboda savjesti, neispravna savjest, površna savjest, popustljiva savjest, skrupulozna savjest, ispravna i sigurna savjest, krjepost, temeljne krjeposti.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati razliku između pojmova "dobro", "vrijednost" i „vrjednota“; razumjeti i objasniti pojam kršćanske krjeposti; objasniti pojam savjesti i razumjeti nužnost njezinog usklađivanja s moralnim vrijednotama; navesti oblike (vrste) ispravne i neispravne savjesti i njihovo utemeljenje u biblijskim tekstovima, spisima starokršćanskih pisaca te nauku II. vatikanskog sabora; povezati govor o savjesti s vlastitim iskustvom.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati kriterije prosudbe vrednota; izraditi tabelu različitih vrijednota prema kategorijama: materijalne vrijednosti, duhovne i moralne vrijednote, estetske, psihičke stvarnosti; u biblijskim i otačkim tekstovima te dokumentima Učiteljstva pronaći i analizirati vrste savjesti te tražiti načine njihova usklađivanja s „dobrom“ i moralnim vrijednotama; na primjerima iz života prepoznati vrste savjesti te mogućnost djelovanja u skladu sa savješću u svakodnevnom životu.

4. Savjest pred zakonom i suvremena etička pitanja

- Savjest i zakon.
- Pitanje temeljnog etičkog konsenzusa u pluralnom i sekularnom društvu.
- Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike.
- Univerzalna etika i svjetske religije.

Ključni pojmovi: savjest i zakon, humanistička etika, univerzalna etika, suglasnost oko temeljnih vrijednosti u društvu, moralne vrjednote, moralne norme, Zlatno pravilo.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): definirati odnos savjesti i zakona; prepoznati izvore moralnosti ljudskih čina (sloboda, objekt, nakana, okolnosti); navesti Zlatno pravilo moralnosti i prepoznati ga kao vrhunac humanističke etike; prepoznati sličnosti temeljnih moralnih zahtjeva u velikim svjetskim religijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati slučaj priziva na savjest koji se protivi važećem zakonu; razgovarati o potrebi slušanja glasa vlastite savjesti pri donošenju odluka u važnim životnim zgodama neovisno o trenutačnoj koristi; analizirati Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike i odrediti njegove granice; rad u skupinama ili rad na projektu na temu: "Moralne norme velikih svjetskih religija"; raspravljati o pokušajima i teškoćama definiranja i obrđavanja „univerzalnog svjetskog etosa“.

II. tematska cjelina: LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU – TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI

TEME

1. Odnos vjere i morala

- Obilježja moralnosti:
 - moralnost - izvanjska i unutarnja;
 - načela djelovanja: autonomno (određuje sama osoba), heteronomno (određeno izvana), teonomno (određuje Bog);
 - moralnost kao društvena stvarnost.
- Odnos naravi i milosti (prirodni i objavljeni moralni zakon).
- Odnos vjere i morala.

Ključni pojmovi: narav i milost, naravni i objavljeni moral, izvanjska i unutarnja moralnost, autonomna moralnost, vjera i moral.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti razliku između naravnog i objavljenog moralnog zakona; uočiti postojanje objektivnih moralnih normi; poznavati temeljna obilježja ljudske moralnosti; razumjeti i usvojiti načela moralnog djelovanja; razlikovati izvanjsku i unutarnju te autonomnu i heteronomnu moralnost; objasniti povezanost vjere i morala; uočiti važnost djelovanja iz vjere za autentičan kršćanski život.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati zapovijedi i pravila iz svakodnevnog života: razlikovati koje su od njih moralne norme; analizom biblijskih i drugih tekstova upoznati i izdvojiti obilježja ljudske moralnosti i načela moralnog djelovanja koja imaju obilježja objektivnih moralnih normi; razgovarati o povezanosti vjere i morala u kršćanskom moralnom ponašanju i svakodnevnom životu; aktualizirati odnosa vjere i morala u životu kršćana danas u konkretnoj župnoj zajednici.

2. Bog i objavljeni moralni zakon – temelj kršćanske moralnosti

- Bog – temelj kršćanske moralnosti

- Bog - Najviše Dobro.

- Bog kao savršeno "dobro" u sebi, izvor i svrha postojanja svakoga "dobra".

- Moralnost i plan spasenja: volja Božja i put osobne sreće.

- Objavljeni moralni zakon – temeljni zakon

- Potreba zakona u ljudskom životu (vrste zakona).

- Dekalog - objavljeni Božji zakon - potreba ranjenog čovjeka.

- Dekalog i naravni moralni zakon (uloga razuma i slobode).

- Božji zakon unosi red i sklad u odnosu prema Bogu i čovjeku.

- Moralnost i odgovornost: dati Bogu odgovor, otvorenost Duhu Božjemu.

- Krist - mjera kršćanske moralnosti.

Ključni pojmovi: Bog – najviše dobro i temelj kršćanske moralnosti, starozavjetni moral, Dekalog, štovanje Boga, poštovanje čovjeka, ljudska prava, novozavjetni moral, kršćanski moral.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti tvrdnju da je čovjeku Bog najviše Dobro; shvatiti da se na Bogu koji je najviše Dobro temelji kršćanski moral; otkriti i poznavati Dekalog, objavljeni Božji zakon, kao naravni temelj ljudskog moralnog postupanja i života; uočiti i objasniti ulogu razuma i slobode u izvršavanju Božjih zapovijedi i ispunjavanju naravnog moralnog zakona; otkriti i shvatiti odnos između kršćanskog morala i čovjekove moralne odgovornosti; upoznati obilježja pojma „vršiti volju Božju“ i njegovo značenje za kršćanski život; otkriti iskustvo Božje ljubavi kao temelj morala; objasniti tvrdnju da je Isus Krist mjera kršćanske moralnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje različitih vrsta ljudskog zla i grijeha pomoću novinskih izvješća i dokumentarnih fotografija; izlaganje o Bogu kao najvišem Dobru; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova u kojima se pokazuje Božji plan s čovjekom u vršenju i dobra postignuću osobne sreće; usporedba Dekaloga s Poveljom o pravima čovjeka; analiza i interpretacija izabranih biblijskih tekstova koji pokazuju put promicanja kršćanskih moralnih načela, sklada i sreće u ljudskoj zajednici: štovanje pravoga Boga, promicanje istine i ljudskog života, poštovanje roditelja, poštovanje tuđeg vlasništva; skupni rad i razgovor o

temi čovjekove sposobnosti izbora i moralne odgovornosti na izabranim primjerima; analiza biblijskih tekstova o Kristovim moralnim načelima kao temelju kršćanskoga morala; izrada plakata o temeljnim načelima kršćanskoga morala.

3. Znakovi ljubavi prema Bogu

- Vjera u pravoga Boga i štovanje imena Božjega (svetost).
 - Povrede vjere (praznovjerje, idolopoklonstvo, gatanje, magija).
 - Sumnje, krize i kušnje vjere kao mogućnost nove, čvršće i postojanije vjere.
 - Povrede ljubavi prema Bogu: bogohula, psovka, kriva zakletva.
 - Izrazi ljubavi prema Bogu (klanjanje, molitva, žrtva, obećanja/zavjeti).
- Štovanje dana Gospodnjeg (nedjelja liturgijskog zajedništva, neradni dan, slobodno vrijeme).

Ključni pojmovi: vjera u Boga, kušnja vjere, praznovjerje, idolopoklonstvo, gatanje, magija, bogohula, psovka, ljubav prema Bogu, klanjanje Bogu, Dan Gospodnji.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti vjeru kao nadnaravni Božji dar i čovjekov odgovor koji uključuje svjesno i slobodno predanje Bogu; prepoznati sadržaj i važnost prve Božje zapovijedi; razumjeti klanjanje, molitvu, žrtvu i zavjete kao izraze ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i navesti oblike povrede vjere; navesti neke povrede ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i oblike slavljenja dana Gospodnjeg u kršćanskom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o povredama vjere u Boga (praznovjerje, gatanje, magija...) na temelju konkretnih primjera; razgovor o povredama ljubavi prema Bogu, osobito psovkom, bogohulom i krivim zaklinjanjem; analiza biblijskih tekstova o pravovjernom štovanju Boga i odnosu prema svetinjama; meditativno promišljanje nad tajnom imena dragih osoba, svojih bližnjih i nad Božjim imenom; PPP o načinima iskazivanja ljubavi i zahvalnosti Bogu (klanjanje, molitva, liturgijsko zajedništvo u euharistijskom slavlju...); provesti anketu o sudjelovanju mladih na nedjeljnoj euharistiji i razgovor o dobivenim rezultatima; rasprava o temi „kraj tjedna“ odnosno "Mladi i slobodno vrijeme".

4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu

- Prisutnost zla i grijeha u čovjeku i svijetu.
- Zlo, grijeh i Božje milosrđe.
- Težine grijeha: smrtni i laki grijeh.
- Osobni grijesi i „strukture grijeha“.
- Od grijeha do obraćenja i pomirenja.

Ključni pojmovi: zlo, grijeh, smrtni grijeh, laki grijeh, osobni grijeh, strukture grijeha, obraćenje, Božje milosrđe, pomirenje.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): uočavanje prisutnosti dobra i zla te stvarnosti grijeha u svijetu kao i raznih pokušaja negiranja grijeha; poznavanje razlike o težini grijeha, između smrtnoga i lakoga grijeha te razlike između osobnoga grijeha i „strukture grijeha“; prepoznati grijeh kao negaciju ljubavi prema Bogu i bližnjemu; spoznati da Božje milosrđe i praštanje nadilazi ljudsko zlo i grijeh te da je Bog pravedni sudac i milosrdni otac; uvidjeti potrebu priznanja vlastite krivnje kod počinjenog grijeha te potrebu trajnog obraćenja; otkriti da put obraćenja traži opredjeljenje za dobro i dobrog Boga te praštanje i pomirenje s ljudima; uočiti ulogu Duha Svetoga u preobrazbi ljudskog srca.

Prijedlozi za metodičku obradu: slikovito predočiti učinak grijeha na čovjekovu osobnost (razlomljena ličnost: slagalica koja se ne da složiti); potražiti primjere pokušaja prebacivanja krivnje na drugoga ili na društvo; na izabranim filmovima predočiti utjecaj zla i širenje zla u svijetu (nasilje, nebriga, korupcija...); analiza biblijskih tekstova o grijehu i obraćenju, interpretacija pojedinih likova; razgovor i tumačenje pojmova smrtni i laki grijeh, osobni grijeh i strukture grijeha; improvizirati predstavu o Kristu koji liječi, ozdravlja i pomiruje s Bogom; analiza novozavjetnih tekstova: Isusova moć nad zlom (grijeh, bolest) i nad Zlim; skicirati korake na putu pomirenja, od obraćenja do pomirenja s Bogom i bližnjima.

5. Kristov evanđeoski zakon ljubavi

- Kristove zapovijedi ljubavi - temelj kršćanskog morala i put sreće.
- Novost i snaga kršćanske ljubavi (filia, eros, agape).
- Govor na Gori (Blaženstva) - etika Božjega kraljevstva.
- Novost govora o ljubavi prema neprijatelju.
- Ljudska suradnja u ostvarenju Kraljevstva Božjega.

Ključni pojmovi: Kristov Zakon ljubavi, kršćanska ljubav, vrste i stupnjevi ljubavi, ljubav prema neprijatelju.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): opisati temeljno značenje evanđeoskog pojma ljubavi, osobito dvostruku Zapovijed ljubavi; shvatiti da je kršćanska moralnost "višeg reda" (suobličiti se Isusu Kristu), a ne tek "reda ljudske naravi"; otkriti novost, razine i obilježja kršćanskog shvaćanja ljubavi u pojmovima filia, eros i agape; usvojiti potrebu nasljedovanja Krista i izgradnje vlastitoga kršćanskog moralnog djelovanja po evanđeoskom zakonu ljubavi.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i iznošenje vlastitih mišljenja o ljubavi; rad na biblijskim tekstovima o Kristovu govoru o ljubavi prema bližnjima i prema neprijatelju: Mt 5, 43-48 i 22, 36-40 te Iv 15, 16-19; komentirati tvrdnju: "Ljubi i radi što hoćeš" (sv. Augustin) i zlatno pravilo "Sve dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima" (Mt 7,12); meditativno razmatranje nad otajstvom kršćanske ljubavi; pisanje eseja o razinama kršćanskog shvaćanja ljubavi s osvrtom na konkretan mladenački izazov i životni projekt; pisanje dijaloga ili novinskog izvješća o temi cjelovita i ispravna shvaćanja pojma ljubavi među mladima; istraživanje značenja „Blaženstava“ na konkretnim primjerima.

6. Iskustvo milosrdnoga Boga - sakrament pomirenja

- Iskustvo grijeha i spasenja u Bibliji.
- Sakramentalna praksa pomirenja kroz povijest.
- Pomirenje danas.
- Nazivi i bitni elementi sakramenta pomirenja.
- Učinci sakramenta pomirenja.

Ključni pojmovi: Božje milosrđe, iskustvo i posredništvo Božjeg milosrđa, sakrament pomirenja, nazivi sakramenta pomirenja, kajanje, ispovijed, oprostjenje, pokora, obraćenje.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): objasniti važnost sakramenata kao znakova susreta s Bogom i ljudima za kršćanski život; uočiti važnost Božjega milosrđa u biblijskoj objavi i shvaćanju Boga; protumačiti posredništvo Božje milosti po sakramentu pomirenja; doživjeti Boga kao onoga koji praštanjem spašava i daje mogućnost novoga početka; upoznati važnost sakramenta pomirenja u Crkvi kroz povijest i danas; navesti i protumačiti značenje različitih naziva sakramenta pomirenja (obraćenje, ispovijed, oprostjenje, pokora, pomirenje); navesti bitne elemente i učinke sakramenta pomirenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: provesti anketu o tome što ljudi danas smatraju grijehom; analizirati biblijske tekstove koji svjedoče o Božjem milosrđu i praštanju; analizirati umjetnički prikaz nekog prizora Božjeg praštanja; razgovarati o iskustvu ljudske potrebe da se ispovjedi i počne iznova; u različitim molitvenicima pronaći ispite savjesti i pomoću njih sastaviti ispit savjesti za mlade.

III. tematska cjelina: MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH

TEME

1. Čovjek - muškarac i žena

- Spol, spolnost, seksualnost.
- Razvoj shvaćanja spolnosti kroz povijest.
- Kršćansko utemeljenje pravednog odnosa prema spolovima.
- Isto dostojanstvo u različitosti osoba i spolova.

Ključni pojmovi: muškarac, žena, spolnost, seksualnost, kršćansko shvaćanje spolnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti poruku Drugog biblijskog izvješća o stvaranju čovjeka kao temelj kršćanskog poimanja čovjeka kao muškarca i žene; prepoznati razliku između spola i spolnosti; uvidjeti povezanost pojmova dostojanstvo, odgovornost i spolnost; razumjeti kršćansko shvaćanje spolnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupljanje i analiza poruka i tekstova iz dnevnog tiska i časopisa za mlade o temi ljubavi i savjetima za mlade; razgovor i upoznavanje bitnih

pojmovi: žena, muškarac, spol, spolnost; interpretacija biblijskih i drugih tekstova o kršćanskom utemeljenju i cjelovitu pristupu ljudskoj spolnosti; analiza fotografija ili umjetničkih djela na temu biblijskog poimanja spolnosti; pisanje eseja o dostojanstvu muškarce i žene, njihovoj spolnoj razlici i njihovu uzajamnom nadopunjavanju; izrada plakata na temu dostojanstva muškarca i žene te temeljnih obilježja kršćanskog pristupa spolnosti i odnosu između muškarca i žene.

2. Brak i obitelj u Božjem naumu

- Narav i smisao braka i obitelji.
- Povrede dostojanstva braka i obitelji: preljub, rastava, mnogoženstvo, slobodna veza, rodoskvrnuće.
- Suvremeni modeli obitelji i kršćanski model
- Dužnosti i prava članova obitelji.

Ključni pojmovi: brak, obitelj, preljub, rastava, slobodna veza, model kršćanske obitelji, dužnosti i prava u obitelji.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati pojmove brak i obitelj; razumjeti narav i smisao braka i obitelji u kršćanskoj perspektivi.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemska rasprava o važnosti braka i obitelji u današnjem društvu; razgovor o životu u braku i obitelji na temelju dokumentarnih fotografija, filma ili prikladnih tekstova o bračnom i obiteljskom životu; analiza i interpretacija biblijskih tekstova: Post 1,76-29; 2,18-25; 1 Kor 6,12-20; analizirati posljedice preljuba, rastave, slobodnih veza i drugih povreda braka i obitelji te utvrditi kriterije kršćanskog moralnog pristupa tim stvarnostima; napraviti plakat s pravima i dužnostima članova obitelji.

3. Ženidba - sakrament bračne ljubavi i zajedništva

- Poziv na ljubav i sebedarje.
- Ženidba u Božjem planu spasenja.
- Ženidba kao sakrament.
- Uvjeti za valjano sklopljen bračni savez.
- Priprava za brak - vrijeme zaručništva.
- Nerazrješivost ženidbe u braku vjernosti i ljubavi.
- Otvorenost životu kao sudjelovanje u stvoriteljskom Božjem činu.
- Bračna ljubav i zahtjevi bračnoga života.

Ključni pojmovi: sakrament ženidbe, valjana ženidba, bračni savez, zaručništvo, priprava za brak, nerazrješivost ženidbe.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): navesti i objasniti biblijsko utemeljenje sakramenta ženidbe; razumjeti sakrament ženidbe kao otvorenost životu i sudjelovanje u Božjem stvarateljskom činu; navesti preduvjete za valjano sklapanje sakramenta ženidbe i put pripreve za sakramentalni brak.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o ljudskoj spolnosti i njezinu biološkom, antropološkom i socijalnom značenju; analiza biblijskih tekstova na kojima se temelji kršćansko shvaćanje naravi i dostojanstva ženidbe u Božjem naumu s čovjekom; upoznati bitne biblijske odrednice o ustanovljenja sakramenta ženidbe (Kana, Mt 19) i protumačiti uvjete za valjano sklapanje ženidbe; problemska rasprava i razgovor o učestalosti razvoda braka, slobodnih veza, "braku na probu" i sl.; posvijestiti obilježja istinske ljubavi i nužnost rješavanja problema uz pomoć Boga i molitve; upoznati uvjete i obred sklapanje ženidbe; razgovarati o vremenu zaručništva i potrebi prikladne pripreve za sakramentalni brak; pogledati video-film o sakramentu ženidbe (izdavač: Kršćanska sadašnjost, Zagreb) i razgovarati o njegovoj poruci.

4. Roditeljstvo i obitelj - odgovorno roditeljstvo

- Rađanje djece – poziv i dobro supružnika.
- Planiranje obitelji.
- Briga roditelja za cjelovit odgoj djece.
- Djeca i obitelj - dobro Crkve i društva.

Ključni pojmovi: roditelji, rađanje djece, planiranje obitelji, odgovorno roditeljstvo, cjelovit odgoj djece.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati i objasniti odrednice odgovornog roditeljstva; navesti i razumjeti povrede dostojanstva spolnosti, braka i obitelji; upoznati crkveni nauk o odgovornom planiranju obitelji i rađanju djece; otkriti važnost cjelovita odgoja djece kojemu pripada i vjerski odgoj; upoznati važnost brige za djecu i obitelj kao temelj osobnog i društvenoga dobra i napretka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i rasprava o temi: dijete kao dar - dijete kao teret; napraviti zemljovid svoje zemlje s brojem umrlih i rođenih te godine te razgovarati o dobivenim podacima; analizirati crkvene dokumente i teološke tekstove koji govore o odgovornom roditeljstvu i planiranju; napraviti plakat s bitnim porukama o kršćanskom poimanju odgovornog roditeljstva na temelju: *Humanae vitae*, papinog *Pisma obiteljima, Familiaris Consortio, Mulieris dignitatem*.

IV. tematska cjelina: LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO

TEME

1. Čovjek sustvaratelj i kršćanski pogled na rad

- Poziv i zanimanje - sličnosti i razlike.

- Poziv na život i životno poslanje:
 - krsni/kršćanski poziv
 - posebni pozivi, pozivi u Crkvi.
- Rad u službi ostvarenja ljudskog bića i pravo na rad.
- Kršćansko poimanje rada
 - Značenje rada u Bibliji.
 - Vrijednovanje rada u svjetlu društvenog nauka Crkve.
 - Supsidijarnost.
 - Pravo na rad i problem nezaposlenosti.
 - Radničko pitanje: radnička prava i dužnosti, pravedna plaća, povrede radničkih odnosa, sigurnost na poslu, mobbing, eksploatacija radnika, rad nedjeljom, trgovina ljudima – radno iskorištavanje
 - Oblici otuđenja od pravog značenja rada.

Ključni pojmovi: *životni* poziv, zanimanje, pravo na rad, sudjelovanje u Božjem projektu, samoostvarenje, služenje, obveza, socijalni nauk Crkve, radnička prava, nezaposlenost, obiteljska plaća, supsidijarnost, socijalne enciklike.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): objasniti razliku i odnos između poziva (zvanja) i zanimanja; prepoznavati povezanost vlastitih sposobnosti i sklonosti te životnog poziva; posvijestiti zadatke koji proizlaze iz krsnog poziva; upoznati različite pozive u Crkvi; uočiti čovjekovu sličnost s Bogom po sposobnosti rada i daru stvaranja; protumačiti pravo na rad u kontekstu temeljnih ljudskih prava; izložiti biblijsko shvaćanje i značenje rada; navesti i objasniti ključne odrednice kršćanskoga socijalnoga nauka; protumačiti nužnu povezanost između rada, pravde i solidarnosti u kršćanskom socijalnom nauku; objasniti odnos Objave i zauzimanja Crkve za cjelovito promicanje čovjeka; upoznati temeljne socijalne dokumente Crkve; usporediti i protumačiti shvaćanje i vrijednovanje rada u socijalnom nauku Crkve i u današnjem neoliberalnom kapitalizmu; sagledati problematiku nezaposlenosti (njezine uzroke, posljedice i odnos prema pravu na rad); kritički propitivati negativne pojave u društvu koje su posljedica otuđenja od pravog značenja rada; objasniti značenje načela supsidijarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: nabrojiti različita zvanja (pozive) i zanimanja te obrazložiti kriterije razlikovanja; razgovarati o razlozima odabira škole koju učenici pohađaju; opisati vlastite sposobnosti i sklonosti te ih povezati s vlastitim životnim zadatkom; na temelju obreda krštenja nabrojiti zadatke krsnoga poziva; intervjuirati supružnike i osobe posvećenoga života pitanjima o njihovim shvaćanjima vlastitoga poziva; grafički prikazati odnos poziva, zanimanja i rada; izabrati i prikazati ulomke enciklike *Laborem exercens* o važnosti ljudskoga rada i utemeljenju čovjekova prava na rad; analizirati biblijske tekstove koji govore o ljudskome radu i izvesti iz njih označnice biblijskoga shvaćanja rada; analizirati shvaćanje rada u socijalnim enciklikama crkvenog učiteljstva; pronaći mudre izreke o

ljudskome radu; sastaviti listu uvjeta pod kojima rad služi dostojanstvu ljudske osobe; navesti primjere u kojima rad umanjuje čovjekovo dostojanstvo; razgovarati o povijesnom odnosu zapovijedanih kršćanskih blagdana i zaštite dostojanstva težača i radnika; navesti primjere ostvarivanja načela supsidijarnosti.

2. Pravda, solidarnost i briga za opće dobro

- Pravda kao izraz poštovanja ljudske osobe.
 - Uzajamna, razdiobna, zakonska i socijalna pravednost.
- Solidarnost.
 - Ljubav prema siromašnima.
 - Duhovna i tjelesna djela milosrđa.
- Pravo na vlasništvo i opća namjena dobara Zemlje.
- Pojam i odnos osobnog (privatnog) i zajedničkog (općeg) dobra.
- Briga za opće dobro.

Ključni pojmovi: pravednost, vrste pravednosti, socijalna pravda, izrabljivanje, strukture grijeha, solidarnost, društveni nauk Crkve, povlaštena briga za siromašne, opće dobro.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): uvidjeti nužnost pravednih odnosa u društvu i tražiti načine njihova promicanja; shvatiti pravdu kao izraz poštovanja ljudske osobe; navesti vrste pravednosti te obvezu pravednosti i solidarnosti, objasniti značenje pojma socijalna pravda; otkriti povezanost i neodvojivost ispovijedanja vjere i socijalne zauzetosti (usp. EG, 178); uočiti da je skrb za potrebite (djela milosrđa) i svijest solidarnosti bitna odrednica kršćanskog identiteta; objasniti pojmove osobnog i općeg dobra te njihov odnos; zainteresirati se za promicanje općeg dobra i shvatiti ga kao vlastitu obvezu.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti podatke (npr. iz Zavoda za zapošljavanje) o stupnju nezaposlenosti u vlastitoj sredini; razgovarati s djelatnicima socijalnih službi o uzrocima i posljedicama nezaposlenosti za pojedinca i društvo; analizirati podatke socioloških istraživanja o vlastitoj percepciji i stvarnom stanju siromaštva ili bogatstva; pogledati dokumentarni film o posljedicama nepravedne raspodjele dobara Zemlje; navesti različite primjere solidarnosti pojedinaca i društva sa slabijima i potrebitima; "oluja ideja" o pojmovima općeg i privatnog dobra; predstaviti lik i djelo osoba koje se osobito zalažu za opće dobro.

3. Etika poslovanja, globalizacija i briga za okoliš

- Etika poslovanja.
 - Neetičnost i nemoralna ponašanja u gospodarstvu i poslovanju općenito.
 - Etički kodeks ponašanja.

- Kršćanstvo i globalizacija.
 - Nastanak, prednosti i rizici globalizacije.
 - Prema globalizaciji pravednosti, ljubavi i solidarnosti.
- Briga za stvoreni svijet.
 - Potrošačka kultura i problemi zagađivanja/uništavanja okoliša.
 - Odgoj za ekološku svijest i odgovornost.
 - Pitanje «održivog razvoja» i pravedna raspodjela prirodnih i stečenih dobara.
 - Čuvanje, potvrđivanje i razvoj na temelju biblijskog shvaćanja stvaranja i evolucije.
 - Čovjek - mjerilo ekološke etike.

Ključni pojmovi: poslovna etika, korupcija, globalizacija, civilizacija ljubavi, stilovi života, ekološka etika, odgovornost, održivi razvoj, kultura solidarnosti, odnos prema Bogu stvoritelju.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): objasniti pojam i uključnice gospodarske etike; prepoznati kriterije etike poslovanja na primjeru etičkog kodeksa ponašanja; uvidjeti dosege i posljedice neetičnog ponašanja u gospodarstvu; uvidjeti i promicati nužnost etike u gospodarstvu i politici; prepoznati suvremene društvene procese i uočiti njihovu međusobnu povezanost; razvijati potrebu praćenja društvenih pojava i aktivnog uključivanja u društvo; uočiti prednosti i opasnosti globalizacije; zauzimati se za kulturu pravednosti, ljubavi i solidarnosti; propitivati odnos ekološke krize i potrošačkog mentaliteta; uočiti povezanost bogatstva i siromaštva na svim razinama; zauzimati se za pravednu raspodjelu i održavanje dobara Zemlje; propitivati različite stilove života; gajiti ljubav prema svjesno izabranoj i kultiviranoj skromnosti; zauzimati se za zdrav okoliš i očuvanje prirode; gajiti svijest odgovornosti pred Bogom za stvoreni svijet.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati uzroke i posljedice korupcije; analizirati razloge zbog kojih se uvidjela nužnost etike u gospodarstvu (i politici); pronaći na internetu jedan etički kodeks gospodarskog ponašanja; raspitati se o kršćanskim organizacijama koje promiču pravednu razmjenu robe između tzv. Trećega i Prvoga svijeta; prikupiti podatke i napraviti prezentaciju o ilegalnim radnicima iz siromašnijih krajeva našega okruženja te poželjnom kršćanskom odnosu prema njima; potražiti programe seminara u kućama susreta i propitati ih s obzirom na temu etike u gospodarstvu i politici; posjetiti Centar za socijalni nauk Crkve i raspitati se o područjima njegova djelovanja; raspitati se o ciljevima, projektima i načinu djelovanja hrvatskoga Caritasa; prikupiti informacije o prednostima i manama globalizacije; razgovarati o iskustvima stečenim kroz boravak u drugim zemljama i krajevima ili kroz upoznavanje i prijateljevanje s ljudima iz drugih krajeva; potražiti novinska izvješća o slučajevima zagađenja okoliša u svojoj sredini; pogledati isječak dokumentarnog filma o odnosu zagađivanja okoliša i uništavanja resursa te konzumističkog i materijalističkog mentaliteta i stila života; propitati vlastiti stil života i razgovarati o promjeni konkretnih navika i postupanja u smjeru odgovornog i razumnog ophođenja sa zalihama zemlje za sve

ljude i sve generacije; potražiti i analizirati programe ekoloških udruga; sastaviti vlastitu molitvu Bogu stvoritelju i uzdržavatelju svega stvorenoga.

4. Živjeti u istini

- Hoditi u istini.

- Istina – temelj povjerenja i života među ljudima.
- Bog – izvor svake istine.
- Povrede istine: laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo.
- Odnos prema istini u društvu i medijima.

- Kršćanski pristup istini.

- Isus Krist – punina Istine!
- Isusov put istine – svakodnevno svjedočenje i snaga mučeništva za istinu.

Ključni pojmovi: istina, Bog – izvor istine, istinoljubivost, laž, istina i laž u društvu; Krist – punina Istine, Isusov put istine.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): shvatiti važnost iskrenosti i istinoljubivosti među ljudima; razumjeti negativne posljedice lažnog svjedočenja, laži, prijevare, krivokletstva za osobu i društvo; biti spreman zauzimati se za istinu na osobnoj i društvenoj razini; upoznati opasnost prikriivanja istine, lažnog prikazivanja činjenica i zlorabe istine koja se događa preko masovnih medija; usvajati kršćanski stav prema upotrebi medija; učiti kritički propitivati i suoblikovati medijski prostor; protumačiti kršćansko shvaćanje istine i obveze kršćana prema istini; navesti i razlikovati povrede istine; poznavati temeljna obilježja istine; razumjeti kršćanski pristup istini; upoznati Krista kao potpunu Istinu koja oslobađa; prihvatiti Isusov primjer i put življenja u istini.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacija na riječi „istina“ i „laž“; stvaranje problemske situacije i rasprava o posljedicama istine i laži u osobnom i društvenom životu; provesti ispitivanje o vremenu provedenom na internetu i korištenim uslugama i sadržajima; prikazati prednosti i opasnosti interneta; pronaći primjere koji razotkrivaju manipuliranje informacijama; analizirati i kritički propitati dnevne novine te odrediti odnos između informacije, načina prikaza i vrednota/stavova; kritička analiza o istinitosti i cjelovitosti informacija koje prenose mediji na temelju prikupljanja novinskih tekstova i poruka o izabranim životnim pitanjima i temama; interpretacija biblijskih i drugih tekstova o cjelovitu pristupu istini i kriterijima razlučivanja istine od laži; analiza i tumačenje pojmova laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo, istinitost, istinoljubivost na konkretnim primjerima iz ljudskog i kršćanskog života; igra uloga; pisanje eseja o Kristu kao istini koja oslobađa; izraditi nacrt kršćanskoga puta u Kristovoj istini i slobodi - „hoditi u istini“.

5. Kršćansko zauzimanje za mir i napredak

- Kršćansko zauzimanje za mir
 - Biblijsko shvaćanje mira.
 - Mir kao dar i zadatak, aktivnost i vrlina.
 - Kršćansko shvaćanje mira - mir kao znak Božje prisutnosti.
 - Mir kao opće dobro.
- Kršćani i napredak čovječanstva.
 - Znanje, znanost i napredak.
 - Nužnost napretka i dobitci po napretku:
 - napredak i primjena znanstvenih dostignuća.
 - Dvoznačnost ideje napretka:
 - znanost kao pseudoreligija (znanstveni pozitivizam, ideologizacija znanosti);
 - relativiziranje svih etičkih normi u svrhu primjene modernih tehnologija.
 - Napredak za dobro čovjeka i čovječanstva:
 - važnost etike u znanstvenim istraživanjima i primjeni znanstvenih dostignuća
 - integralni čovjekov razvoj
 - Znanje i mudrost.

Ključni pojmovi: mir, šalom, Kristov mir, izgradnja mira, potpornji mira; etika u znanosti, cjeloživotno učenje, napredak, životno znanje, životna mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): protumačiti značenje starozavjetnoga pojma "šalom"; objasniti kršćansko shvaćanje mira; protumačiti kršćanski nauk o pravednom miru i nužnoj obrani; prepoznati istinu, pravdu i mir kao putove ostvarivanja općeg dobra; uočiti odnos između razvoja i mira; cjelovitije shvaćati važnost znanja i znanosti za napredak i razvoj čovjeka i čovječanstva; uočiti ambivalentnost osjećaja i stavova naspram razmjera i brzine znanstveno-tehničkog razvitka; zauzimati stav suodgovornosti i sudjelovanja u traženju rješenja za pitanja koja nameće znanstveno-tehnički razvoj; navesti i obrazložiti prednosti i rizike znanstvenih spoznaja i tehnoloških dostignuća; posvijestiti relativnost i djelomičnost znanstvenih spoznaja; uočiti opasnost ideologizacije znanosti; shvatiti nužnost cjeloživotnog i životnog učenja; uočiti i objasniti razliku između znanja i mudrosti; gajiti ljubav prema mudrosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o konfliktima i njihovim uzrocima te upoznati načine konstruktivnog rješavanja sukoba; analizirati biblijske tekstove o miru i izvesti iz njih biblijsko shvaćanje mira; izložiti značenje Kristova uskrsnog pozdrava "mir vama"; raspraviti odnos između mira kao dara i zadatka te razgovarati o potpornjima mira; napisati "zlatna pravila" za ostvarenje mira u razrednoj zajednici, obitelji, susjedstvu; analizirati odnos mira i svjetskih religija; pročitati izvadak papine poruke za svjetski dan mira (1. siječnja); pronaći i analizirati različite definicije znanja i znanosti; provesti malo istraživanje u svojoj sredini o značenju znanja u ljudskom životu; zamisliti vlastiti život bez mogućnosti stjecanja znanja i

cjeloživotnog učenja i odrediti što bi mi sve nedostajalo kao osobi; načiniti popis blagodati koje svakodnevno uživamo, a koje zahvaljujemo znanju, istraživačkom i znanstvenom radu mnogih ljudi; navesti primjere ideologizacije znanosti; kroz razgovor u skupini tražiti rješenja za pravedan pristup obrazovanju i znanju za sve ljude; prikupiti najdraže mudre izreke i objasniti što ih čini vrijednima; opisati obilježja mudre osobe.

V. tematska cjelina: DOSTOJANSTVO LJUDSKOG ŽIVOTA

TEME

1. Svetost i dostojanstvo ljudskog života

- Vrijednost, svetost i nepovrjedivost ljudskoga života - biblijsko utemeljenje (SZ i NZ).
- Život je najveće dobro. Ljudski život je svet. Bog je jedini gospodar života. Čovjek je čuvar života.

Ključni pojmovi: život – najveće dobro, svetost i dostojanstvo ljudskoga života; Bog - gospodar života, Hipokratova prisega.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): poznavati biblijske temelje vrijednosti i svetosti ljudskoga života; objasniti temeljni kršćanski stav prema ljudskom životu (nepovredivost i svetost); upoznati i razumjeti bitna bioetička načela; poznavati značenje Hipokratove prisege.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o biblijskim temeljima svetosti ljudskoga života; stvaranje problemske situacije i rasprava o temi: tko je gospodar ljudskog života – Bog ili čovjek?; analiza članka 5 i 25 *Opće deklaracije o pravima čovjeka* OUN; analiza Ustava i državnih zakona koji govore o pravu na život i dostojanstvu osobe; upoznati i analizirati neka bioetička načela u povezanosti s konkretnim pitanjima; čitanje i razgovor o Hipokratovoj prisezi.

2. Životom obdareni i u život pozvani

- Ljudski život kao dar - početak ljudskoga života.
- Čovjek kao osoba od trenutka začeća do prirodne smrti.
- Povrede ljudskog života: pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo.
- Transplantacija i doniranje ljudskih organa.
- Promicanje ljudskog života.

Ključni pojmovi: začeće ljudskoga života, dar i nepovredivost života, pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo, transplantacija ljudskih organa, bolesti ovisnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): poznavati bitna obilježja ljudske osobe po kojima je čovjek jedinstveno i nepovredivo biće; razumjeti i usvojiti stav zaštite čovjeka kao osobe od začeća do prirodne smrti; navesti i objasniti povrede ljudskog života (ubojstvo, pobačaj, samoubojstvo, eutanazija); navesti stav Katoličke crkve o pobačaju; navesti uvjete i

razloge zbog kojih Crkva odobrava transplantaciju organa; prepoznati opasnosti manipulacije pri transplantaciji organa; navesti i objasniti uzroke i posljedice najučestalijih autodestruktivnih ponašanja mladih: bolesti ovisnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i rasprava o ljudskom životu na temu: Život kao slobodan izbor i dar ili slučajnost; analiza i razgovor o tekstu: "Fetus je osoba" (A. Kurjak); obraditi temeljne tekstove Biblije i dokumenata Katoličke crkve o nepovredivosti ljudskog života; rad na temu: Današnje prijetnje ljudskom životu (EV 7-22); razgovor o filmu *Halo ja sam tu* (izdavač: Kršćanska sadašnjost, Zagreb); razgovor o dostojanstvu ljudskoga života i Božjoj zapovijedi "Ne ubij"; rasprava o transplantaciji i doniranju ljudskih organa.

3. Dostojanstvo i cjelovitost osobe pred stvarnošću bolesti (i smrti)

- Cjelovitost ljudske osobe (jedinstvo tijela, duše i duha).
- Izazovi suvremene znanosti i znanstvenih istraživanja na čovjeku.
 - Bioetika. Kloniranje, umjetna oplodnja.
 - Poštivanje tjelesne cjelovitosti.
 - Svetost ljudskog života i kršćanski stav prema genetičkom inženjerstvu.
- Skrb za ljudsko zdravlje – briga za bolesne i nemoćne.
- Isusova briga za bolesne. Apostoli nastavljaju Isusovo djelo.
- Sakrament bolesničkog pomazanja.
 - Bog blizak i u boli - spasenjsko djelovanje pomazanja bolesnih.
 - Slavlje sakramenta bolesničkog pomazanja.
 - Sakrament života, a ne "sakrament smrti".

Ključni pojmovi: ljudsko zdravlje, bioetika, genetičko inženjerstvo, kloniranje, umjetna oplodnja, tjelesna cjelovitost, kršćanska skrb za bolesne i nemoćne, sakrament bolesničkog pomazanja.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): razumjeti promicanje ljudskoga života kao kršćansku obvezu; objasniti pojam i navesti područja kojima se bavi bioetika; razumjeti i navesti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području biogenetike (genom, kloniranje, matične stanice) nije i moralno dopustivo; navesti i objasniti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području reproduktivne biologije (umjetna oplodnja) nije i moralno dopustivo; navesti načine na koje treba čuvati i promicati vlastito i tuđe zdravlje (ishrana, odijevanje, higijena, kretanje...); uočiti pozitivne mogućnosti novih medicinskih tehnologija, ali i njihovu zlorabu; zauzimati se za istinski napredak i etičku primjenu tehnoloških dostignuća; zauzimati se za cjelovito dobro čovjeka u perspektivi vječnog spasenja; uočiti probleme suvremenoga svijeta koji uzrokuju siromaštvo, bolesti i prerano umiranje; upoznati biblijske tekstove o Isusovoj posebnoj brizi i skrbi za slabe i bolesne;

poznavati načine na koje Crkva danas promiče brigu o bolesnima i nemoćnima; otkriti značenje sakramenta bolesničkog pomazanja u životu kršćana; razumjeti povezanost sakramenta bolesničkog pomazanja i skrbi za zdravlje i život čovjeka; poznavati biblijsko utemeljenje, značenje i učinke sakramenta bolesničkog pomazanja; biti spreman promicati život i podizati kvalitetu života.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza različitih tekstova i podataka o ljudskom zdravlju i problematici kloniranja, umjetne oplodnje, tjelesne cjelovitosti čovjeka; stvaranje problemske situacije i rasprava o temi: Je li kloniranje moralno dopustivo?; tumačenje osnovnih pojmova: bioetika, kloniranje, umjetna oplodnja; kritička analiza biblijskih, doktrinarnih i drugih tekstova u kojima Crkva izlaže svoj nauk o navedenim pitanjima; razgovarati o odnosu znanosti (znanstvenog istraživanja) i etike te o pitanju postoji li uopće vrijednosno neutralna znanost; analizirati ulomke crkvenih dokumenata koji govore o kršćanskom stavu prema genetičkom inženjerstvu; upriličiti susret sa znanstvenikom/com vjernikom/com iz svoje sredine; empatičko uživljavanje u drugoga i njegove potrebe: prepoznavanje osjećaja, potreba, očekivanja, problema druge osobe; navesti primjere doprinosa poznatih kršćana u skrbi za bolesne i potrebite (majka Tereza, Albert Schweitzer i dr.); razgovor o temi: Tko je moj bližnji?; analizirati tekst: B. Z. Šagija, "Preferencijalna opcija za siromašne"; aktualizacija (posadašnjenje) biblijskih tekstova koji govore o brizi za siromašne, nemoćne i potrebite.

4. Pitanje vjere u Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu

- Bog i zlo u svijetu.
- Podrijetlo zla u svjetlu kršćanske vjere.
- Božji odgovor na problem zla i patnje - spasenje u Kristu.

Ključni pojmovi: podrijetlo zla, teodiceja, spasenje, otkupljenje, pashalno otajstvo.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): prepoznati problem zla i patnje u svijetu kao klasično pitanje koje izaziva sumnju u Božju svemoć, dobrotu i pravednost; suočiti se s kritikom religije i propitati vlastite stavove; prepoznati povezanost čovjekove slobode i Božjeg dopuštenja zla i patnje prema Post 2; objasniti Kristov put kroz muku i smrt do uskrsnuća kao Božji odgovor na problem patnje; razumjeti da je pridruživanje Kristovu pashalnom otajstvu kršćanski način sučeljavanja sa zlom i patnjom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati isječke dokumentarnih filmova o svjedočanstvima ljudi koji su prošli teške patnje u životu (rat, glad, bolest, neimaština) te razabrati slučajeve u kojima je patnja oslabjela i u kojima je ojačala vjeru; meditativno promišljati o vlastitom suočavanju sa zlom i s patnjom; pronaći sliku koja izražava prevladavanje zla i patnje; pronaći biblijske tekstove o Jobovu prihvaćanju patnje i o Kristovu prihvaćanju muke i smrti za spas čovječanstva; napraviti PPP koja izražava kršćanski pristup problemu zla i patnje.

5. Kršćanska nada u budućnost

- Svjetovna očekivanja budućnosti
- Mladi i očekivanje budućnosti.
- Različita očekivanja budućnosti i njihov odnos prema shvaćanju vremena i povijesti.
- Kršćanska nada u dovršenje
- Sadržaj i smisao kršćanskog iščekivanja svršetka svijeta - temelj oblikovanja života i poticaj za razumijevanje sebe i svijeta.
- Čovjekova konačna sudbina: raj, pakao, čistilište. Posebni i opći sud.
- Isusovo uskrsnuće - zalog našeg uskrsnuća.
- Kršćanska nada nasuprot strahovima pred budućnošću.
- Marija - pralik otkupljenog čovjeka i novog stvorenja.

Ključni pojmovi: vizije budućnosti, nada, vrijeme i vječnost, čovjekove konačne odluke, posebni i opći sud, raj, pakao, čistilište, uskrsnuće, novo stvorenje.

Odgojno-obrazovna postignuća (pojedinačni ishodi): zapaziti značenje planiranja i predviđanja budućnosti u suvremenom društvu; posvijestiti opasnosti i strahove koje doživljava suvremeni čovjek s obzirom na budućnost; povezati čovjekovu usmjerenost ka budućnosti sa sviješću o povijesnosti, vremenitosti i prolaznosti; propitati vlastite stavove spram budućnosti i vlastita očekivanja budućnosti; upoznati različite povijesne modele očekivanja budućnosti; poznavati biblijske temelje i suvremeno poimanje kršćanske eshatologije; uočiti važnost eshatoloških tema u likovnoj, književnoj, glazbenoj, filmskoj i scenskoj umjetnosti; razlučiti kršćanski nauk o raj, paklu i čistilištu od popularnih i iskrivljenih interpretacija; prepoznati značenje Kristova uskrsnuća za naše uskrsnuće; uočiti da je nada i pouzdanje u Božju ljubav temeljni kršćanski stav u odnosu na čovjekove posljednje stvar(nost)i; razumjeti da je Marija pralik otkupljenoga čovjeka i novog stvorenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati tekstove koji govore o predviđanjima i planiranju budućnosti u određenim segmentima života; napisati sastav o željama i nadama koje projiciramo u budućnost te o vlastitim strahovima od budućnosti; analizirati tekstove koji izražavaju čovjekovu želju da sazna budućnost; izložiti različite definicije vremena; izraditi pano o čovjeku kao vremenskom biću; analizirati rezultate empirijskih istraživanja o vjeri ljudi u život vječni i različitim predodžbama o njemu; analizirati umjetničke prikaze kršćanskog shvaćanja posljednjih stvari (likovne, književne, glazbene, filmske...); meditativno čitati novozavjetne tekstove u kojima Isus govori o svom odlasku k Ocu i uskrsnuću, poručujući učenicima "Idem pripremiti vam mjesto"; napisati tekst (i/ili melodiju) za jednu uskrsnu pjesmu sa snažnom kršćanskom porukom; analizirati slike Marijina uznesenja; na temelju crkvenih dokumenata sažeto prikazati što Crkva vjeruje o Mariji.

LITERATURA

- ANČIĆ, N. A., *Na koncilskom putu, Crkva u svijetu*, Split, 2003.
- ANIČIĆ, M., Bračna neplodnost i njezine mogućnosti, u: *Bogoslovska smotra* 77 (2007.) 1, 181-216.
- ANTUNOVIĆ, I., *Otajstvo Kristove Crkve. U svjetlu Objave, Predaje i crkvenog učenja*, FTI, Zagreb, 2009.
- ARAČIĆ, P., Crkveno djelovanje i mladi brak i obitelj, u: *Uspjeli brak-sretna obitelj*, Biskupijski ordinarijat, Đakovo, 1989.
- ARAMINI, M., *Uvod u bioetiku*, KS, Zagreb, 2009.
- BABIĆ, N. – S. IROVIĆ, Edukacija vrijednosti i vrijednosti u edukaciji, u: H. VRGOČ (ur.), *Odgov, obrazovanje i pedagogija u razvitku hrvatskog društva*, Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb, 2003, 268-276.
- BALOBAN, S., Etički problemi pretvorbe i privatizacije gospodarstva, u: *Obnovljeni život* 49 (1994.) 5, 457-471.
- BALOBAN, S., Etika i poduzetničko gospodarstvo, u: *Bogoslovska smotra* 62 (1992.) 1-2., 78-92.
- BALOBAN, S., Potreba za etikom u gospodarstvu, u: *Crkva u svijetu* 29 (1994.) 1, 6-23.
- BANKES, G., *Religije svijeta*, Kršćanska sadašnjost – Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1991.
- BARTZ, W., *Sekte danas. Nauk, organizacija, rasprostranjenost*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- BENEDIKT XVI., *Caritas in veritate, Enciklika o cjelovitome ljudskom razvoju u ljubavi i istini*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- BENEDIKT XVI., *Deus caritas est, Enciklika o kršćanskoj ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.
- BENEDIKT XVI., *Porta fidei, Apostolsko pismo u obliku motuproprija kojim se proglašava Godina vjere*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2012.
- BENEDIKT XVI., *Verbum Domini, Postsinodalna apostolska pobudnica o Riječi Božjoj u životu i poslanju Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2011.
- BIŽACA, N., Dijalog i navještaj u vremenu religijskog pluralizma. Odnos Katoličke crkve i religija danas, u: *Crkva u svijetu* 32 (1997) 1, 69-87.
- BOZANIĆ, A., O etici poslovanja i poduzetništva „Business ethics“, u: *Crkva u svijetu* 33 (1998.) 4, 356-372.
- BRKLJAČIĆ-ŽARGOVIĆ, M. (ur.), *Medicinska etika u palijativnoj skrbi*, FTI- Centar za bioetiku, Zagreb, 2011.
- BROWN, R.E., - CASTELOT J.J., *Biblijska teologija Staroga i Novoga zavjeta*. II. izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

- BÜRKLE, H., *Čovjek traži Boga. Religijski pristup*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.
- CHAUCHARD, P., *Vjera kršćanskog znanstvenika*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1977.
- CHOURAQUI, A., *Židovska misao*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- CORETH, E., Od temelja bitka do živoga Boga. Filozofsko pitanje o Bogu, u: *Obnovljeni život* 56 (2001.), 4, 411–421
- COURTH, F., *Kršćanska antropologija*, UPT, Đakovo, 1998.
- ČAPLAR, D. – D. KUSTURA – I. ŽIVKOVIĆ, *Životom darovani*. Udžbenik katoličkoga vjeronauka za 3. razred srednjih škola, KS, Zagreb, 2010.
- DEVČIĆ, I., Iskustvo patnje izvor očovječenja i stvaralaštva, u: *Riječki teološki časopis* 1 (1993.) 1., 25-47.
- DEVČIĆ, I., *Pred Bogom blizim i dalekim. Filozofija o religiji*, Filozofsko- -teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, ²2007.
- DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*. Latinski i hrvatski, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- DUDA, B., *Savjest i obraćenje u Bibliji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.
- DUGANDŽIĆ, I., *Biblijska teologija Novog zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
- DUGANDŽIĆ, I., *Kako su nastala evanđelja?*, Zagreb, 1999.
- Enciklopedijski teološki rječnik*, Sveto pismo – Povijest – Duhovnost – Fundamentalna teologija – Dogmatika – Moral – Ekumenizam – Religije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- FILINIĆ, B. J., *Ti si Petar... Sažetak povijesti Crkve*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 2000.
- FILIPOVIĆ, A. Th., *U službi zrelosti vjere i rasta osoba. Katehetska i religijskopedagoška promišljanja u suvremenom kontekstu*, Glas Koncila, Zagreb, 2011.
- FILIPOVIĆ, A. Th. – M. M. GADŽA – S. V. GADŽA – A. MATKOVIĆ – S. N. RADINOVIĆ – M. VUČICA, *Svjetlom vjere*. Udžbenik katoličkoga vjeronauka za 4. razred srednjih škola, KS, Zagreb, 2009.
- FILIPOVIĆ, A. Th., *Mladi i euharistija*, u: *Služba Božja* 45 (2005.) 4, 409-428.
- FILKIN, D., *Svemir Stephena Hawkinga. Objašnjeni svemir*, Izvori, Zagreb, 1997.
- FRANKL, V. E., *Liječnik i duša. Temelji logoterapije i egzistencijske analize*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.
- FRANZEN, A., *Pregled povijesti Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- FRANJEVAČKI INSTITUT ZA KULTURU MIRA, *Odgovornost za život*. Zbornik radova, Split, 2000.
- FUČEK, I., *Bogoštovlje - Molitva. Peti svezak. Moralno-duhovni život*, Verbum, Split, 2006.
- FUČEK, I., *Poruka prve ploče. Tri Božje zapovijedi*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1990.

- GADŽA, V. – N. MILANOVIĆ – R. PALOŠ – D. VULETIĆ, *Odvažni svjedoci*. Vjeronaučni udžbenik za drugi razred srednje škole, KSC, Zagreb, 2004.
- GADŽA, V. – N. MILANOVIĆ – R. PALOŠ – M. VUČICA - D. VULETIĆ, *Tražitelji smisla*. Vjeronaučni udžbenik za prvi razred srednje škole, KSC, Zagreb, 2003.
- GIORDANO, G., Kršćanstvo i znanost. Od klasične znanosti do znanosti složenosti, u: *Kateheza* 28 (2006.), 3, 259–268
- GLAZIER, M. – M. K. HELLWIG (prir.), *Suvremena katolička enciklopedija*, Laus, Split, 1998.
- GNILKA, J., *Prvi kršćani. Izvori i početak Crkve*, KS, Zagreb, 2003.
- GOLUŽA, B., *Povijest Crkve*, Teološki institut, Mostar, 1998.
- GÖRRES, I. F. i dr., *Isus: 2000 godina povijesti vjere i kulture*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1999.
- GOZZELINO, G., Eshatologija, u: *Kateheza* 26 (2004.), 1, 68–79.
- GRBAC, J., *Etičke dvojbe hrvatskog društva. O važnosti odgoja za moralne vrijednosti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- GRBAC, J., Kršćanska etika u ozračju svakodnevice, „Josip Turčinović“, Pazin, 2004. 34-35.
- GRBAC, J., Raskorak između crkvenog seksualnog morala i ponašanja mladeži, u: *Bogoslovska Smotra* 68 (1998.) 1-2, 65-82.
- GUARDINI, R., *Posljednje stvari*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
- GUILLET, J., *Isus Krist u našem svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006.
- HABERMAS, J., *Budućnost ljudske prirode: na putu prema liberalnoj eugenici? Vjerovanje i znanje*, Naklada Breza, Zagreb, 2006.
- HABERMAS, J., *Znanost i tehnika kao »ideologija«*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
- HAMMAN, A. G., *Svagdašnji život prvih kršćana*, Provincijalat franjevac trećoredaca, Zagreb, 1983.
- HÄRING, B., *Kristov zakon. Drugi svezak. Posebna moralna teologija, I. dio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- HÄRING, B., *Kristov zakon. Prvi svezak. Opća kršćanska moralna teologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1973.
- HÄRING, B., *Kristov zakon. Treći svezak. Posebna moralna teologija, II. dio*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- HODŽIĆ, P. K. (ur.), *Humanae vitae za sva vremena, Ljudska spolnost življena u velikodušnosti i razboritosti*, Zbornik radova, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013.
- HOHNJEC, N., *Ulaz u svijet Biblije, Opći uvod u Sveto pismo*, Zagreb, 2001.
- HOTUJAC, LJ., *Zloupotreba sredstava ovisnosti, prevencija i nadzor*, Školska Knjiga, Zagreb, 1992.
- HRANIĆ, Đ., Sloboda u Kristu, u: *Bogoslovska smotra* 70 (1998) 3, 363-378.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Direktorij za pastoral sakramenta u župnoj zajednici*, Glas koncila, Zagreb, 2008..

- IKIĆ, N., *Kompendij katoličke pneumatologije, mariologije i eshatologije*, KBF, Sarajevo, 2011.
- IVAN PAVAO II., *Apostolsko pismo Salvifici Doloris / Spasonosno trpljenje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- IVAN PAVAO II., *Ljudska spolnost: istina i značenje*, KS, Zagreb, 1997.
- IVAN PAVAO II., *Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, Familiaris consortio / Obiteljska zajednica*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa. Crkva u Europi. Apostolska postsinodska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim muškarcima i ženama te svim vjernicima laicima o Isusu Kristu koji živi u svojoj Crkvi – izvoru nade za Europu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- IVAN PAVAO II., *Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života, Evangelium vitae / Evanđelje života*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- IVAN PAVAO II., *Fides et ratio, Vjera i razum. Enciklika o odnosu vjere i razuma*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1999.
- IVAN PAVAO II., *Govor sudionicima Međunarodnog kongresa o transplantaciji (Rim 29. 8. 2000)*, u: *Glasnik HKLD 4 (2001) 47*.
- IVAN PAVAO II., *Mulieris dignitatem, Apostolsko pismo o dostojanstvu i pozivu žene prigodom marijanske godine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1989.
- IVAN PAVAO II., *Muško i žensko stvori ih. Kateheze o ljudskoj ljubavi. Cjelovita teologija tijela*, sv. 1., Verbum, Split, 2012.; sv. 2., 2013.
- IVAN PAVAO II., *Redemptor hominis – Otkupitelj čovjeka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
- IVAN PAVAO II., *Veritatis splendor - Sjaj istine. Enciklika o nekim pitanjima moralnog naučavanja Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- IVANČIĆ, T., *Isus iz Nazareta – povijesna osoba*, Teovizija, Zagreb, 1996.
- IVANČIĆ, T., *Karizme u službi zajednice*, u: *Kateheza 19 (1997) 1, 19-28*.
- IVANČIĆ, T., *Religija i religije. Morfologija i fenomenologija religija*, Teovizija, Zagreb, 1998.
- JAMES, W. S., *Izazov svjetonazora, Pregled temeljnih svjetonazora, 2. prošireno izdanje*, Zagreb, 2002.
- Jeruzalemska Biblija. Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jérusalem«*. A. REBIĆ – J. FUČAK – B. DUDA (ur.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.
- JOZIĆ, T., *Na tragovima odgovornosti. Etika u sjeni iskustva*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2000.
- JURČEVIĆ, M., *Čovjek – biće budućnosti: promišljanje o čovjeku u teološkoj perspektivi*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2005.
- JURIĆ, S., *Što je Bog rekao o patnji, Problem patnje u Starom zavjetu*, Hrvatska dominikanska provincija – Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997.
- JUŠIĆ, A., *Hospicijska / palijativna medicina ili eutanazija: kultura života nasuprot kulturi smrti*, u: *Socijalna ekologija 6 (1997.) 4., 447-451*.

- KALANJ, R., Napredak i transcendencija. Poimanje napretka u kršćanskom socijalnom nauku, u: *Revija za sociologiju* 23 (1992.), 3/4, 209–223.
- KARLIĆ, I., *Bogočovjek Isus Krist. 1. Uvod u kristologiju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- KASPER, W. – J. MOLTMANN, *Krist da – Crkva ne?*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb 1980.
- KASPER, W., *Bog Isusa Krista. Tajna trojedinog Boga*, U pravi trenutak, Đakovo, 1994.
- KASPER, W., *Isus Krist, Crkva u svijetu*, Split 1995.
- KASPER, W., *Sakrament jedinstva. Euharistija i Crkva*, KS, Zagreb 2005.
- Katekizam Katoličke crkve*, Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, Zagreb, 1994.
- KEŠINA, I., Ekološka etika i Jonasov princip odgovornosti, u: *Filozofska istraživanja* 23 (2003.), 4, 1111–1127.
- KEŠINA, I., *Čovjek između prokreacije i proizvodnje. Kršćanska etika ljudskog rađanja*, CUS, Split, 2008.
- KEŠINA, I., Etika terapijskog kloniranja i manipuliranja matičnim stanicama, u: *Crkva u svijetu* 40 (2005.) 4, 485-505.
- KEŠINA, I., Moderna evolucionistička teorija i kršćanska slika čovjeka. O problemu hominizacije prigodom 50. obljetnice enciklike Humani generis, u: *Bogoslovska smotra* 70 (2000) 1, 95-109.
- KNOCH, W., *Bog traži čovjeka. Objava, Pismo, Predaja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- KOKIĆ, T. – J. BALABANIĆ, Pojam biološkog napretka te informacija kao pokazatelj i mjera ontičkog (pri)rasta, u: *Prolegomena* 3 (2004.) 2, 119–134.
- KOLARIĆ, J., *Povijest kršćanstva u Hrvata*, Sveučilište u Zagrebu. Studia Croatica – Nakladna kuća »Dr. Feletar«, Zagreb, 1998.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *De abortu procurato, Izjava o namjernom pobačaju*, KS, Zagreb, 1987.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dignitas personae - Dostojanstvo osobe. Naputak o nekim bioetičkim pitanjima*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Dominus Iesus, Deklaracija o jedincatosti i spasenjskoj univerzalnosti Isusa Krista i Crkve*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2000.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Donum vitae - Dar života, Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Jura et bona. Izjava o eutanaziji*, 1980.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Persona humana. Izjava o nekim pitanjima seksualne etike*, KS, Zagreb, 1976.
- KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica osoba istoga spola*, Verbum, Split, 2003.
- KOPREK, I., *Priđi da možeš čuti. Etika u sjeni globalizacije i postmoderne*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2005.

- KOŠ, J., *Alef bet židovstva. Pogled u krug židovske povijesti, religije i običaja*, Vlastita naklada, Zagreb, 1999.
- KOŠIĆ, V., *Marija, majka Sina Božjega*, KS, Zagreb, 2003
- KOZELJ, I., *Savjest. Put prema Bogu*, Verbum, Split, 2006.
- KÜENZLEN, G., Čovjek kao osoba, u: A. Čović (ur.), *Izazovi bioetike*, Hrvatsko filozofsko društvo, Pergamena, Zagreb, 2000., 117-127.
- KÜNG, H., *Postoji li Bog? Odgovor na pitanje o Bogu u novome vijeku*, Naprijed, Zagreb, 1987.
- KUŠAR, S. (ur.), *Isus Krist Bogočovjek i Spasitelj*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- KUŠAR, S., *Bog kršćanske objave. Građa i literatura za studij teološkog traktata o trojedinom Bogu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- KUŠAR, S., *Kad velim Bog. Kršćanski govor o Bogu – izazov našem vremenu?*, Teovizija, Zagreb, 1997.
- KUŠAR, S., Religija i znanost od antagonizma do dijaloga. Perspektiva crkvenog učiteljstva, u: *Svesci 28 (1994) 82-84*, 3-12.
- LAMBERT, D., *Znanost i teologija. Oblici dijaloga*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- LAUN, A., *Aktualni problemi moralne teologije*, Grafika Osijek, Đakovo, 1999.
- LAVATORI, R., *Gospodin će doći u slavi. Eshatologija u svjetlu Drugoga vatikanskog koncila*, KS, Zagreb, 2011.
- Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1990.
- LÉON-DUFOUR, X. i dr. (ur.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1980.
- LUCAS LUCAS, R., *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split, 2007.
- LUJIĆ B., *Drugi - mogućnost ljubavi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- LUJIĆ, B., Od Boga ratnika do Boga sveobuhvatne ljubavi. Biblijska interpretacija rata, u: *Bosna franciscana 2 (1994.) 2*, 32–58.
- LUJIĆ, B., *Isusova otvorena antropologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.
- MACAN, I., Čovjek i njegovo dostojanstvo, u: *Obnovljeni život 47 (1992.) 1.*, 67-75.
- MACAN, I., *Socijalna etika i druge studije*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2003.
- MAGGIONI, A., *Temelji kršćanskog života za mlade*, Verbum, Split, 2001.
- MARASOVIĆ, Š., Teološki pogled na vrednote u hrvatskom društvu, u: *Bogoslovska smotra 71 (2001) 2-3*, 319-340.
- MARDEŠIĆ, Ž., *Rascjep u svetome*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.
- MARKEŠIĆ, L., *Crkva Božja*, Sarajevo, 2005.
- MATKOVIĆ, I., Pastoralno iskustvo s bolesnicima i umirućima, u: *Crkva u svijetu 33 (1998.) 1.*, str. 78-83.

- MATULIĆ, T., *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka: filozofsko-teološko tematiziranje*, Glas koncila, Zagreb, 2006.
- MATULIĆ, T., Ljudski život – ugrožena vrednota, u: *Bogoslovska smotra* 71 (2001.) 2-3., 415-440.
- MATULIĆ, T., *Medicinsko prevrednovanje etičkih granica. Svetost života priklještena između autonomije i tehnicizma, Vodič kroz bioetiku 3*, Glas koncila, Zagreb, 2006.
- MATULIĆ, T., *Oblikovanje identiteta bioetičke discipline: etička odgovornost za opstanak u budućnosti. Vodič kroz bioetiku 1*, Glas koncila, Zagreb, 2006.
- MATULIĆ, T., *Pobačaj. Drama savjesti*, Filozofsko-teološki institute DI, Zagreb, 1997.
- MATULIĆ, T., Primjena i razvoj tehnike iz perspektive kršćanske etike, u: *Crkva u svijetu* 40 (2005.), 3, 303–324 i 4, 465–484.
- MATULIĆ, T., *Život u ljudskim rukama: nova biologija i biotehničko revolucioniranje života. Vodič kroz bioetiku 2*, Glas koncila, Zagreb, 2006.
- MCKIBBEN, B., *Dosta. Genetički inženjering i kraj ljudske prirode*, Planetopija, Zagreb, 2006.
- MILOT, J.-R., *Islam i muslimani*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE SKRBI REPUBLIKE HRVATSKE, *Vodič za kvalitetu i sigurnost u transplantaciji organa, tkiva i stanica*, Naklada Vijeća Europe, Zagreb, 2007.
- MIŠIĆ, A. (ur.), *Rječnik filozofskih pojmova*, Verbum, Split, 2000.
- NEMET, L., *Kršćanska eshatologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
- NEMET, L., *Teologija stvaranja*, KS, Zagreb, 2003.
- NIKIĆ, M. (ur.), *Novi religiozni pokreti*, Zbornik radova, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1997.
- OBLAK, M., *Karizme. Crkveni pokreti. Laici*, Verbum, Split, 2003.
- PAPA FRANJO, *Evangelii gaudium, Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu*, Kršćanska sadašnjost, 2013.
- PAPA FRANJO, *Lumen fidei, Enciklika o vjeri*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2013.
- PAPINSKA BIBLIJSKA KOMISIJA, *Biblija i moral. Biblijski korijeni kršćanskog djelovanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010.
- PAPINSKO VIJEĆE „JUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2005.
- PAPINSKO VIJEĆE ZA OBAVIJESNA SREDSTVA, *Etika u obavijesnim sredstvima*, Informativna katolička agencija, Zagreb, 2000.
- PAVAO VI., *Humanae Vitae. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda*, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda - Informator, Zagreb, 1968.
- PAVLOVIĆ, K., Program cjelovitog spolnog odgoja 'Teen STAR', u: *VĐSB* 132 (2004.) 12, 927-930.

- PAŽIN, I. - VULETIĆ, S., Spolnost unutar promišljanja o identitetu kršćanske obitelji. Moralno teološke i pastoralno katehetske odrednice na temelju projekta „Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života“, u: *Crkva u Svijetu* 46 (2011.) 1, 31.-58.
- PERA, M., *Zašto se trebamo zvati kršćanima?*, Verbum, Split, 2009.
- PESSINI, L., *Distanzija. Do kada produžavati život?*, Adamić - Medicinski fakultet u Rijeci - Hrvatsko bioetičko društvo - Teologija u Rijeci, Rijeka, 2004.
- POZAIĆ, V., Vrednota života u nauku Katoličke crkve, u: *Obnovljeni život* 56 (2001.) 2, 197-206.
- POZAIĆ, V., *Život dostojan života: eutanazija u prosudbi medicinske etike*, FTI, Zagreb, 1985.
- POZAIĆ, V., *Život prije rođenja. Etičko-moralni vidici*, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb, 1990.
- QUAY, P., *Kršćansko shvaćanje spolnosti*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2008.
- RAHNER, K., *Marija, majka Gospodinova. Teološka razmatranja*, KS, Zagreb, 1980.
- RATZINGER J., *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, Verbum, Split, 2004.
- RATZINGER, J., *Isus iz Nazareta*, Verbum, Split, 2007.
- RATZINGER, J., *Kći Sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, Verbum, Split, 2008.
- RATZINGER, J., *Kršćansko bratstvo*, KS, Zagreb, 2008.
- RATZINGER, J., *Novi izljevi Duha*, Verbum, Split, 2008.
- RATZINGER, J., *Uvod u kršćanstvo*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.
- RATZINGER, J., *Vjera – istina – tolerancija. Kršćanstvo i svjetske religije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
- RATZINGER, J., *Zajedništvo u Crkvi*, Verbum, Split, 2006.
- REBIĆ, A. (ur.), *Opći religijski leksikon*, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb 2002.
- REBIĆ, A., *Središnje teme Staroga zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.
- REBIĆ, A., Biblijska eshatologija, u: *Bogoslovska smotra* 73 (2003.) 1, 71–100.
- REBIĆ, A. (ur.), *Religijski rječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.
- ROMAC, S., O Kristu, Crkvi i čovjeku. U ozračju nedokučivoga, Kršćanska sadašnjost i Hrvatski nadušobrižnički ured u Njemačkoj, Zagreb-Frankfurt/M, 1984.
- SABOL, J., Sloboda i odgovornost. Kršćanski pogledi na značajna pitanja našeg vremena, Glas Koncila, Zagreb, 2001.
- Savjest – jezgra i svetište čovjeka. Zbornik radova teološko-pastoralnog tjedna za svećenike 1977, u: *Bogoslovska smotra* 47 (1977) 2/3, 145-346.
- SCHILLEBEECKX, E. H., *Krist sakrament susreta s Bogom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.
- SCHNACKENBURG, R., *Osoba Isusa Krista u četiri evanđelja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

- SCHOCKENHOFF, E., Koliko je nedodirljivo ljudsko dostojanstvo? Veza između ljudskoga dostojanstva, osobe i naravi na području bioetike, u: *Bogoslovska smotra* 77 (2007.) 1., 5-21.
- SORTA-BILAJAC, I. – BRKLJAČIĆ-ŽAGROVIĆ, M., Palijativna skrb u Hrvatskoj na pragu u Europsku uniju: medicinsko pravni i medicinsko-etički osvrt, u: *Medicina Fluminensis* 48 (2012.) 2., 131-141.
- SVETI ZBOR ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Odgojne smjernice o ljudskoj ljubavi. Obrisu spolnog odgoja*, KS, Zagreb, 1984.
- SVETI ZBOR ZA NAUK VJERE, Deklaracija o eutanaziji, u: *Bogoslovska smotra* 50 (1980.) 4, 399-405.
- SVETONIJE, *Dvanaest rimskih careva*, Naprijed, Zagreb, 1978.
- SZENTMARTONY, M., *Svijet mladih. Psihološke studije*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1989.
- ŠANJEK, F., *Crkva i kršćanstvo u Hrvata, Srednji vijek*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb ²1993.
- ŠANJEK, F., *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru. Pregled religiozne povijesti Hrvata (7-20. st.)*, KS, Zagreb, ²1996.
- ŠEPAROVIĆ, Z., *Granice rizika, Etičko – pravni pristup medicini*, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1985.
- ŠKALABRIN, N., *Ženidba, Pravno – pastoralni priručnik*, Teologija u Đakovu - Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku – Pravni fakultet, Đakovo, 1995.
- ŠOLIĆ, P., *Radost ljubavi*. Studije i članci, Crkva u Svijetu, Split, 1994.
- ŠPEHAR, M., *U potrazi za duhovnim iskustvom*, Glas Koncila, Zagreb, 2004.
- ŠUŠTAR, A., *Odgoj savjesti*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1983.
- TACIT, K., *Anali*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.
- TAMARUT, A., Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne, u: *Bogoslovska smotra* 73 (2003.) 1, 101–122.
- TAMARUT, A., Teološko-pastoralna aktualnost sakramentalne ispovijedi, u *Bogoslovska smotra* 77 (2007) 3, 695-726.
- TESTAS, G. – J. TESTAS, *Inkvizicija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- TOMAŠEVIĆ, L., Crkva se zauzima za cjelovito promaknuće čovjeka, u: *Bogoslovska smotra* 65 (1995.) 3-4, 451-475.
- TOMAŠEVIĆ, L., Ekologija: izazov kršćanstvu, u: *Socijalna ekologija* 9 (2000.) 1/2, 23–33.
- TOMAŠEVIĆ, L., Ekološki problem u duhu sv. Franje, u: *Služba Božja* (1998.) 1, 73-88.
- TOMAŠEVIĆ, L., Filozofsko-teološki pogled na ljudsku spolnost i spolni odgoj, u: *Služba Božja* (2009.) 1, 44-67.
- TOMAŠEVIĆ, L., Umjetna oplodnja: Katolički stav, u: A. KURJAK - V. SILOBRČIĆ (ur.), *Bioetika u teoriji i praksi*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2001., 158- 171.
- TOMIĆ, C., *Pristup Bibliji*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb, 1986.

- UGENTI, A., *Problemi mladih, U pravi trenutak*, Đakovo, 2002.
- VALKOVIĆ, M. (ur.), *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- VALJAN, V., *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002.
- VALJAN, V., *Bioetika*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2004.
- VANIER, J., *Zajednica i rast*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007.
- VARONE, F., *Nevolje s odsutnim Bogom. Religija, ateizam i vjera – tri pogleda na tajnu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.
- VIDAL, M., *Kršćanska etika*, UPT, Đakovo, 2001.
- VIJEĆE EUROPSKIH BISKUPSKIH KONFERENCIJA (CCEE) – KONFERENCIJA EUROPSKIH CRKAVA (KEK), *Ekumenska povelja za rast suradnje među Crkvama u Europi. Charta oecumenica*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
- VULETIĆ, S. – PAŽIN, I., Dimenzioniranje spolnosti kroz prizmu personalističke norme za formaciju autentičnog kršćanskog identiteta. u: P. ARAČIĆ – I. DŽINIĆ – B. HLAVAČEK (ur.), *Kršćanski identitet i obitelj*, Diacovensia, Đakovo, 2011., 133-168.
- VULETIĆ, S., Kršćanska koncepcija regulacije bračnih sjedinjenja pod imperativom “odgovornog roditeljstva”, u: *Nova Prisutnost* 8 (2010.) 3., 371-392.
- VULETIĆ, S., Ne/odgovornost za začeti život u liberalnim i proabortivnim sub/kulturalnim društvenim okolnostima, u: *Obnovljeni život* 66 (2011.) 2, 151-171.
- VULETIĆ, S., Problem neplodnosti i moralni izazovi biomedicinskih zahvata u ljudsko rađanje, u: *Diacovensia* 27 (2010.) 3, 587-616.
- WOJTYLA, K., *Ljubav i odgovornost*, Verbum, Split, 2009.
- WRIGHT, J. J., *Savjest i autoritet. Napetost i sklad*, Družba katoličkog apostolata, Zagreb, 1984.
- ZOVKIĆ, M., *Crkva kao narod Božji. Katolička ekleziologija*, KS, Zagreb, 1976.
- ZSIFKOVITS, V., Dostojanstvo čovjeka i ljudska prava, u: *Bogoslovska smotra* 59 (1989.) 3-4., 306-313.
- Žitja Konstantina-Ćirila i Metodija i druga vrela*, Preveo i protumačio Josip Bratulić, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ³1998.